Масса а мехкашкара пролетареш, вlашагlкхета!

ШИНАРДИ,
9
декабрь 1969 шу.
№ 147 (4784).
Мах 2 кап.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-Г1алг1ай обкома, Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарчу Советан Министрийн Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

НОТ — ЮРТА БОАХАМЕ

Юртбоахама производство сиха дегlайолалие, цуи эффективность лакхъе йиш ю къахьегам lилман ларда тlа вlаштlехь ца блехкхача. Цудухьа на гlуллаи шоай лоархlемеча дикхарех лоархlаш болча республика кхашн фермеши лелалаша НОТ - а элементаш производства юкъекхухьача цхьайола опыт lоаьй укх тlеххьарча хана.

Мехка хьалхъа латтача боахамий хьоххамах диспетчерски службаш яй Сунженскя района «Путь к коммунизму», ХХ партсъезда цlерагlча колхозашка. Цу гlулакхо вlаштlехьдоалийт соргача производствени объекташца бувзам лоаттабе, сиха керда информаци хьалйе, уж кулгалхоашта дlайовзийта. Цудухьа цар йиш хул производствени графикаш кхоачашъяра, техникана технически уходи ремонти яра, кхыдолча балхашта тlахьожам лоаттабе.

Къахьегам lилман ларда тlа вlаштlехьбаккхара цхьадола балхаш дьйд Грозненски шурий совхозе. Хьалха цига дийнахь хьатта хьатlадахьача платах 35—40 процент шlен ца деш дусаш. Цхьадолча балхашта комплекси механизаци йича къахьегама овсарле диэзза лакхьелар. Хьалха кхаь сменагlа болх беш шн бlаь сег хиннача хlана 45 саг мала вай, хlаьта дlадола яхча шоза кlезигагlа хилар. Дикка лоацъелар ялата обработка ю ха а.

Кlезиг - дукха балхаш даьд къахьегам lилман ларда тlа вlаштlехьбаккхара хьайбаш лелаера боахаме а. Хlанз вай республике йийтта ферменаш доккашан шин сменагlа бу болх. Цу тайпара масалаш кхы а доалаьа йиш яр. Цхьабакъда республика бlарчча хьайбача, НОТ юкъеяхьара гlулакх вай боахамашка шерра дlадерзжадац. Хlанз а нийслуш ба къахьегам lилман ларда тlа вlаштlехьбаккхара эша база ц тха яхаш цу гlулекха вlалла укла ца еш боле боахамий кулгалхой. Дуккхача боахамашка вlашагlъекка НОТ-а советаш цхьакха тайна болх беш яц. Цу тайпара хьал эттал Ачхой - Мартана, Урус - Мартана, Назрани, Шельа, кхыча районашка. Цу районий боахамашка ялаташ кхелдаьа балхаш механизированни хьисапе дача звенашка къахьегам нийса вlаштlехьбаккхаяза хиларх механизаторашта дукха болха хо зехье йоаю. Дlадуьш дола фу, удобренеш, доагор хьатlадарга хьежаш кхашка латташ дукха зехье ха йоаю агрегаташа. Лоха а цар къахьегама овсарле.

Шин сменагlа доархашка болх байта вlаштlехьдолаш балха хьлача процессашта механизаци яза йолча фермашка. Из бахьан долаш дукха хьацалу фермашкара болхлой. Цунга хьежжа лоха а хьайбай продуктивность а.

Юрта боахама цхьаккха дакъа дац хьайбой боахаме санна дукха кхоачамбоацараш долаш. Цудухьа эггара хьалха хьайбай боахаме къахьегам нийса вlаштlехьбаккхара тlебахийта беза теркам.

Механизацица доахан деттхига, доакъар деккилга, кхо аоадоахахга, хий мельдолга, доакъар кийчделга кхы тlехьа ца тетташ еррягача фермашка вlаштlехьдаккхар боахамий кулгалхошкарен специалистащкарен хьадеха деза. Ишта лоархlаме да хьайбай помещенешка фо цlендеш йола вентиляци оттаяр, доаркашта эшшача хама дlайха хий хилийтар. Из гlулакх кхоачашдеча шерра дакъа лаца деза НОТ-а советаша, фермашкарча группаш.

Цар дехкар да къахьегама ерригa процессаш таххар, хехьа йовча балха ханий анализ яр, уж кхоачамбоацареш сиха дlадахара найдане рекомендацеш кийчъяр, lилманен практиканен карагlдьяна нердадар балха юкъедахьар. Къахьегама осарде лакхъяра йоаккхий тороная хьегучайоах балха денна хронометраж яро. Из де йиш яц боахама хlара подразделене НОТ-а ячейкаш е группаш ца хилча.

Дукккхача вай боахамашка тракторашца шин сменагlа бу болх. Цхьабакъда цхьайолча колхозашкен совхозашкен из лоархlаме гlулакх нийса кхетадац. Бlарччача дийнахь хувца ца луш болх бу тракториcташа, 7—8 сахьата болх бича хувцабала безача. Из бахьан долаш механизатораш кlаьдлу, ах ди даьлча цар къахьегама овсарле лохлу. Цудухьа данза даргдоацаш лархlа деза техникега шин сменагlа болх байталга.

Техника беча балха овсарле лакхъяра лоархlаме да тракторашта, комбайнашта, автомобилашта хаккхаьа технически гlулакх, доагор лоаттадар. Из болх беш хlара боахаме къаьстта пах, мастераш-наладчикаш хила беза.

Юрта боахам lилман ларда тlа вlаштlехьбаккхара гlулакх къахьегама овсарле лакхъярах доаллаш дац. Къахьегам аттача баккхарца цхьана вlаштlехьдаккха деза физиологически дикагlча тайпара мара дегlа болх lатхъергбоаца а безам ца эккаш из бергбола е гlулакх, цу тайпара бола бара эша хьалаш ца хилча НОТ балха юкъейнгьа лахарах доаш хургдац. Паргlата болх хьабара эша хьалаш килийта дезе къахьегамхошта. Хlара бригаде хьалье еза механизаторашта салоlема эша хьалаш дола станаш. Уж балха тlера да боалаш лоаттабе безе царна кхача, кхыдола гlулакх.

Промышленни предприятей болхлой санна юрта боахама къахьегамхой кlирах шин дийнахь салоlаш хургбола хьалаш кийчдаь ворхl боахам мара бац республике. Цо хьагойт, вай колхозой, совхозий болхлой кердача режимах къахьега бахара йоатlача тайпара терко еш кулгалхой болцига а из гlулахх дlахо йодда хааа сихда дезилга а.

Къахьегам lилман ларда тlа вlаштlехьбоахахилга толаме чаккхдаккха йиш яц производствана интенсификацие специализаци яр, боахама чура расчет балха юкъейоаляр, лаьттаца хьайбаш леладара культура лакхъяр санна дола дешаш хlинзарча дикхараша дlадехххача тайпара кхоачашдеш ца хилча.

Производство технически кийчъярах цунна кулгалдега тоадерах юкъе йоккха юкъ еккай. Цудухьа производствена оперетивно кулгалдара боахама ерригача подразделеннешкаре бувзам тоабе беза хlара колхозе, совхозе.

Къахьегам нийса вlаштlехьбаккхар вай хlанз а лерттlа пайда эцаза йола юрта боахама продукташ яхара лоархlаме резерв я. Цудухьа НОТ дешаш цlаккха а шоай бlаргкlалхара ца доалийташ лелада дикхарийла я партийнах, советски, юртбоахама органаш, колхозийн совхозийн кулгалхой, специалисташ.

Эггара хьалха вай мехка НОТ хьаллаьцар В. И. Ленин ва. Цун юбилей езье кийчлуча республике колхозхоша, совхозий болхлоша къахьегам lилман ларда тlа а боаккхаш производства эффективность лакхъергхиларах шеко яц.

Пхе шера план — ханал хьалха!

Грозненски химически комбинате, къаьстта дика толайкаш доахаш а № 132 йолча цеха коллектив. Цхьайтта бетта план хана хьалха кхоачашъярах соегlа арахецача продукие дикал а лаккьлий ца. Цеxe хьалха латтарех я машинист Тарасова Тамара Ивановна. Итт шу соегlа ха я цо цига болх бу.

Цу юкъа цо кирасрзаьлй аппаратчика, слесара, машиниста гоналаш. Комбинате эггара дьалхарчарца коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цlе еннй цунна.

СУРТА Т1А: машинист Т. Тарасова.

С. Хутоева сурт.

МЕХАНИЗАТОРИЙ ХЬИНАРЦА

Дика хьийзьар культураш укх шера тха лаьттапка: 21 центнер кlа, 130 центнер коартолаш, 12 гаргга центнер гидуергаш чуйидар хlара гектара тlара.

Кхы а доаккагlа бераат чуда йиш я тха лаьтташкара. Из хьехьоях тха хьалха латтача азархой балха хьовхламаша. Итазов Берса 35 центнер фуалъаьха хьайкlеш чуера хlара гектара тlара. Алдогачиев Артагlана 170 центнер коартолаш хьаьд гектара тlара.

Хlана хlана из эшшаш чаккхаснад тха кхашкара балхаш. Хола хьатlааьлнад 1500 гектара тlа дlадийна кlа. Гуй да механизатораша из бола уйла тlаккхйта, беллтекхаме хетам баьга. Дисгача, нийсача мугlарех дегlа доагlа кlа, яьсса чlегаагаш ад ошъе. Из бахьан долаш эггара хьалха баркал хла доагlа трактористашта Албогачиев Идрисан Ве вор Веслаиан. Уж ба шоаш хаьхе тlахьожамхой хиларах тарра кхычара а агретехника бокъонаш толха а ца ейташ цига ю дlадувш хьиннараш.

Хьажкlаш, коартолаш чувача хана, из ялат дlадувш геттара эсала лазар тха лабе лаьтта оахалга. Бакъда, уж балхаш тlагlертта къалхьеге шийн хашахьа чаккхдаргдолга тхо кхетаде лаьнча дукхагlа терман тlабахийтир сахьа цу гlулакха. Ха а оlалла ца кхиннача тайпара хоза эттар. Юххера гектараш оахаш боахк хlанз механизаторш.

Из болх хlара шера дикагlа бу тха отделение. Масала, 1967 шера 2200 гектар ахажа лаьтта lана кlал дахар тха, 1968 шера — 1380. Из кхы дургаш.

9 трактор а кхашка лаьтта оахаш, норма тlелахкочаш ца еш магахьа механизатор вац. Царна нагъе ба деша шн норма кхочашъераш а. Царек ва Хидриев Хьайбачар. Кашоев Висангири, Халухоев Идрис. Хидриев Куурейш. Оахам чаккхдоаллалие а шоай тракторашш тоаа мастерсо дlоттие кийчъеш ба механизаторш хlинцехьа.

А. ТИМУРЗИЕВ,
Назрановски «Экиповский» совхоза Экиповский-Юртарча отделени управляющи.

ГОРИСПОЛКОМО ОТЧЕТ ЛУ

Укх деношка КПСС Гудермеса горкома пленум хилар. Гудермеса горисполкома балхах отчет йир цига горисполкома председатела У. А. Исмаилова.

Пренех къамальхаш дир культура отдела заведующие Н. А. Никиневас, гороно заведующие Н. Н. Самойлова, Новогрозненски юрта совета председатела Н. Н. Межериске, юртбоахама производственни управлене начальника А. А. Ермолаева, КПСС Гудермеса горкома хьалхарча секретара А. А. Лийнина, кхыбараша.

Дийцача дешах лаьцца сецим бир пленумо.

З. ИЛАЕВ.

Доазол дехьарча доттагlашта

Доазол дехьарча доттагlий заказаш диэза кхоачашдара дика оарцагlъьннай укх шера «Мединструмент» завода коллектив. Хьалагlча декабре дlалахьийтай 1969 шера договерах хьийта езача инструментий юккера паритиа Вьетнама Демократически республикиненну Венгрешне.

Укх денешка кхоачайдергда кхыча мехкий заказаш а.

Т. ТУГАНОВ.

Цун нахкха т1а Ленина орден

Сатем боаца саг

Марина Яковлевна Сийлахь-боккхача Октябра хаинара а Мугlаречча боллаочун дозале хьахниннача цунна ханал хьалха дайзар къахьегама оахар. Фабрике болх беш хинача цунна ловкъостал дора. Цул тlехьагlа Грозне деша а кхс, цига техника-мехкдаьттахочун специальность lоэаш ю. Дийша ма яьллинге а «Октябрьнефте» мастера болх лора цунна, цхьабакъда, цо цига яха ца а туташ, мехкдаьтта доахача бригаде операторалла йохийтила дийхар. Уккхаза дикагlа йоазаргъа лаьтта кlаллара мехкдаьтта дахара процесс.

Бирсача тlема хана, 1942 шера кхалнахах цо вlашагlъеллача бригада шийна дlатlаза скважиний йоаккхача участкашна гlулакх дедга. Бlарччача кlиранка цlагlа бlаргагацар из. Хадданза заводий резервуарашка я хlаьта пагара вай тlема машинашта фронте а ухар мехкдаьтта. Тlемахоша бригадерча кхалнаха баркал оалар хьинаре къахьегарах а дикка доагор дахарах а.

10 шера соегlа болх бир Марина Яковлевнас «Октябрьнефть» промыслашка. Цул тlехьагlа парте Малгlабика горкома аппарате балха хьожаю из промышленно-транспортни отдела заведующела, хlаьта цхьа ха яьнача гlолла парте горкома секретаралла йохийт. Нагахьа корлагlалар из кабинете дийна lеш. Мехкдаьттахошта эгара дукхагlа пийслора из буровойшка, мехкдаьтта доахача бригадашка. Цун хьехамаша балха тlа массаза а новкъостал дора мехкдаьтталошта, цунгара хьаlомаде хlамаш дар. Цун инициативагlа Малгlабике мехкдаьтта тlоаннашка пайда эца болалу дlаккхуваш хиннача, лаьттан кlалхара мехкдаьтташна цхьана хьадувлача ших. Цо йиш хилийтар тlоаннашкара давлени айе, скважиний къаьнарча фондеро шера 40 эзар тоннига кхачалша мехкдаьтта дахе.

1952 шера промысле ше балха хийтар дех цо, тlашха Ленина ордег делаеча цхьоалагlча промысле хьожаю из.

Коллективана эггара халагlа йола ха тlаккхьачача юкъагlа ера из яха. Скважиний къаьнарча фондо мехкдаьтта кlезига лора. Хlаьта майковски мехкдаьтта даха гlортарах хlана халахзар. Тlаккха Марина Яковлевнас тlера сийа лог тойлау, кердгалокараиаш тlоаннашкара мехкдаьтта дахара интенсификаци е йолалу из, цу балха юкъеоз цо промыслан мехкдаьтта управлене геолого-технически служба болхлой. Мехкдаьтта lилма-тохкама институтерча lилмахошкара новкъостd дех. Лаьттан ченашта наступлени йолеш шийн тайпара штаб а хиле дlаотт промысла заведующе кабинет. Марина Яковлевнас цхьаккха хlама тувла ца долийташ теркаду lилмахоша яхар.

Цементажех давлани йоацаш пайда эца а скважинаита гонахьерга зона углеводородиста даргда тlа обработка е а лоьрхlадар промысле. Тlоаннашна хий чухийта низ бола насосни установка хьалъю. Къаьнарча майдан тlа юха а дукхагlа даха доладелар мехкдаьтта. Пайданагlа йоза мероприятеш кийчъеча Марина Яковлевнайца цхьана дакъа лоац мехкдаьтта управлене керттерча геолога В. Х. Галямова, промысла геолога Т. Д. Лебедевас, промысла механика И. М. Слинькос, эскаагlвочча оператора А. К. Куксина. Мехкдаьтта дахара планови задани толаме кхоачашдолалар промысел. Хlаьта сатеч боацаш мел деша дьяхар промысла заведующе тlерча мелач яьлача скважинашкара эггара яаьхха мехкдаьтта кlаж етта доладеннача хана. Эггара хьалхаре скважина яьккхар цхьоалагlча промысла територе тlа. Дагайоагlа бурудеттараша яьккха № 780 йола скважина эксплуатаци дlа а яяа, хlаьта мехкдаьтта управлене гlешлошьерана мехкдаьтта хьечувза пролод ца а хиллеш сагота хьийза. Марина Яковлевнас тlаххьийхар промысла болхлой шизаца шн километр хlаьта сенгар яккхара. Белаш бе а кхаа сенгар йовкхаш бар мехкдаьттахой, хlаьта брезента барзкъаш тlа а дувхаш хьалха йоаллар промысла заведующа ше. Шин дийнахь сангар яьккха а бамина чугlолла lобиглар трубопровод, цу чу гlолла резервуарашка чудоладелар мехкдаьтта.

1969 шу Малгlабике мехкдаьтта промыслашта диспетчеризаци е йоленна шу дар. Цу гlулакха а эггара хьалха юкъ дlайолаю цхьоалагlча промысла Марина Яковлевна объединене йоза. цигара оборудовани йоахк диспетчерски пункта. Хlара кlоарга - насосни скважина хьахоттара керда электролинеш хьалхьаза эргбоацаш хилар, хlаьта электрониш кхыча участкашка балхаш кеш боахар. Промысла заведующе ший мехкдаьттахоех цхьа группа а къоастайий, электрически лини йилла болалу уж. Ше диспетчерски пункте а йолаш, новкъостал дора цо оборудовани вlашагlйоллара. Ишта Малгlабике эгара хьалхагlа йистеьлар промысел ерригa скважинаш диспетчерски пунктах дlахетта. Хlанз 10 шу дизад промысла телемеханизированни система цlаккха ца талхаш болх бу.

Керда, профессини мел дола хlама гlадъяхе хьалоац Марина Яковлевнас.

Скважиний къаьнарча фонде балхаш толаме лелийтар дукха мехкдаьтта дахара шоллагlча методий къаьстта участок хьаьй промысле.

Производствени гlулакхашта lалаьмате сагота яе йоллашехьа а, Марина Яковлевнас цlаккха яццалийтац ший коллектива цхьаккха член, цун йоркхо ца еш lаш из. Къоастаде дезаш дош хилча, цига новкъостал ду, ший болхлой дешар вlаштlехьдаккха гlерт.

Школера боллашехьа а промысле балха баьккар Цапии Васиалийн Балаев Муршалин. Оператораллa болх беш хилар, лакха бахха разрядаш яьхар. Тlаккха Марина Яковлевнас институте деша гlолга могадир царна. Кагий нах мехкдаьтта институт йисте а яьккха, юха а шоай коллективе балха баьхар, хlинз боагlаш инженераш а болаш. Хlанз мехкдаьтта доахача мастералла болх беш ба уж. 10 класс йистеьккхачул тlехьагlа промысле балха ера Долаккоара Болоева Зина. Замерщицалла болх беш яр из. Марина Яковлевнас дьача хьехаргlа мехкдаьтта техникуме деша а яха, толаме из чакхъяьккхар цо, хlанз промыслерча геологически отдела геологалла болх бу.

Шоай йоакхо яр цlена къахьегаца юкалех наха Марина Яковлевнайна, шоай эггара кхоачалагlа йола сат сецна дукхиеза из царна. Иштта я из сатем боаца оамал йола къахьегамхо. Къахьегаме толамаш дахарах промыслала цо мел дань дика хlамаш бахьан долаш вай Даьхено бегlаьккхай из Ленина шиш орденца, Социалистически Къахьегама Туопала цlи яlарца.

Геттара lуйре я. Хlанз а гlеттаяш мехкдаьттахой говод. Хlаьта тlаиэ тlа гlолла ше цхьаь сихха тlа боахаш йоза из кхоне йоаца кхалсиг ше промысле дlагергйолча вахтови автобуса тlаккхача гlертаяш, цига цунга хьежаш кхада гlулакхаш, йоаххо е ерш хlамаш да. Кхы тайна вакар цунна доаваш а дац. Хlара доагlача дийнахь сагота гlулакхаш да кхоачашде дезаш.

В. ТАГУРОВ.

ЯЛАТАШТА ЗУЛАМ ЦА ДАЙТАРА

Гурахь юхча культураша ялагашта юкъе эггара лоархlамегlа йола моттиг дlалоацлага ховш болча республикерча ялаташ леладераша укх шера кlезиге къахьегамаза гурахь дув ялат дикагlа йолча агротехнически хана дlадийн даккхаш. Дуккхача боахамашка геттара диза чакхдаьлар уж белхаш. Цудухьа ялат дика хьатlадаьнинаd.

Цхьайолча дуккхача боахамашка агротехника телхаю, кlайийхача хlамаех зуламдергаш лат, лазараш хул. Из бахьан долаш хьувкъам лохлу.

Кlиx латача чоаллгага ялат ва доадайтара да мел дезар дьлан. Цхьайолча колхозашкен совхозашкен культураш дlаера эргlа телхаю, кlелдаь хьагуцдац ча. Гурахь дела тохамаша хьахьехкар, «Гвардейский» совхоза цхьадолча кхашка 1 квадратни метр тlа цицаш чоапийт, «Братский» совхозе шиша-кхокха чоашт хилар. Чоапилг дукха яржача 400 гектар гаргга долча лаьтта хlадийнах гурахь дув ялат «Ингушский» совхозе. Сунженска колхозашна иштта дlадийна ялат 1000 гектар соегlа да. Дуккха чоапилг яьржай Грозненски районашкан боахамашка.

Къаьстта доккха зулам дар кхераи болаш дукха яьржай чоапилг специалистий беххa ханахьа ара ца доаккхаш ча кхашка латтайсача моттигашка. Пархашта кlал lайнай кхан йоаъдах ца йовш кlалхаръьнна чопилгаш. Ишта моттиг нийсьелар Сунженски района ХХ партсъезда цlерагlча колхоза ялаташ чуйилчул тlехьагlа хьал-lо кхийса дукха ча аллийсача цхьан кхай тlа, ахахaн дисача лаьтта октябрь бетта юхье тонкеи бича гучадьлар хlара квадратни метр тlа 100 соегlа личинка хилар. Цига доаллахарча кlа тlадолча участках лата а, хlаьта дlахо бодача хана кхы гlьна дlаярва а тарду чоапилг. Белгалдоалаш ва. лертlа агротехника чакхйосахача доаллара боахамашка зуламерг доалама ва йисар. Хьаштэоацар да жужелица медведкех яха чоапилга лема тха хаш «Староюртовский», «Атагинский» совхозашка хlинз а ахан залан хилар. Дуккхача боахамашка ча эргlашта гонахьа жужелица дукха гульена хилар гучадьлина, хlаьта цигара гурахь дийна кlа тlадолча участкашка гlолла дlаярзжа а тарлу. «Староюртовский» совхоза ча эргlашта гонахьарча лаьттах хlара квадратни метр тlа жужелица бlаьнига кхачайа личинка е гурахь хула сойц дукха цlоо цийкйн а доаьх. Ишта моттигаш кхыча боахамашка а я. Грозненскя района Ленина цlерагlча колхоза дlадийнача чоапилг летача ялаташта обработка е йоаяд — цига кхы тlа кlа дlа а дувш гексахлоран тассарах дика пайда баьняб.

Гурахь дийнача ялаташта доккха зе ду уж 5—6 шера дукхача участкашка дlадийна кlан мукхи дукха доалеш йолча медведка. Масала, соаха гурахьен, къаьстта укх шера бlаьстак юхьен медведка доккха зулам даьд Шаьла. Грозненски, Урус-Мартана, Гудермесски районий боахамашка гурахь дийнача ялаташта. Кlезига кlезигагlа зе хилар Сунженски, Ачхой-Мартана, Назрана районашка. «Атагинский» совхозе, масала, медведка нийсадаьл 300 гектар соегlа лаьтта дlадийна ялаташ, цу участкера хьувкъам йоаза лохагlа хилар. «Красноармейский» совхозе чlоагlа зе даьд 400 гектар соегlа лаьтта дlадийначча кlанен мукхан. «Назрановский» совхозе 70 гаргача гектара тlа гурахь дийна ялаташ а хlаьта цул тlехьагlа хьажкlаш а йиай медведка. Дикка доалача доархlамегlа, медведка зулам дар бахьан долаш дайна ялаташ 3 эзар гектар гаргга хилар.

Дlаьлдачча шера йоаллa гурахь медведка яржача боахамий кулгалхой деккарийла бу цунца къовсам лоаттабара дешага цlенхаштта хьажа, уж балхаш, царна ахчен материалаши дlахецалга производственно - финансови планашка отта а дань, шоай ханнахьа чакхдаха. Дохьаж доалла маркхал кийбара эшшача боараме lалашъе еза диптерекс, ялат, гексаран даьтта. Хlана хьача зуламдергаш дlадийнача ялатех чlоагlа летачуд тlехьагlа материалаши ахчен дехаш доадаьча хlара дено дукха хьувкъам бозбу, цул тlехьагlа хьегаш дола бъа зехьа дов. Масала, Гудермесска района «Дружба» яхача совхозе 115 гектара тlа гурахь дийнача ялатах летаяр медведка. Дохьеж доалла молхаш цига тайсача дог тийшар Белореченски отделене специалистий цунах дика пайда боалаш кхахар. Медведкана дуьхьла обработка яьча кхай хlара гектара тlара 4 центнер дукхагlа даьлар ялат, обработка ца яьча кхай тlара даьккхачул.

Гурахь кхашко баьча тоххамо хьахьокс хьатlадоагlача шера хьувкъама медведкагахьара боккха кхераи хилар. Шаьла района колхозийн совхозийн кхашка 4 эзар соегlча гектара тlа дlаяржай ва, Грозненски района «Атагинский» «Ермоловский» совхозашка цхьаннa эзар гектара тlа, «Красноармейский» совхозе 0,5 эзар гектара тlа.

Гурахь дийнача ялаташта чlоагlа кхерама я цикадка а. Гурахь дийнача ялатех дукха цикадка летай Малгlабике, Наурски, Гудермесски, кхыча районашка.

Дlалахача шерашка Сунженски района «Путь к коммунизму», ХХ партсъезда цlерагlча колхозий, «Атагинский» совхоза, кхыча боахамий цхьадолча кхашка опоминен йича дойхи, цикадкана 40 а даь дайнaл 60 а кхьметтед 80 а процентага кхачаьла дола гурахь дув кlа. Из зуламдерг кхераме я гурахь дийнача кlан хьатlадоагlача шерарча хьувкъаме а.

Гудермеса районе цикадка яхача зенеча чоалилгащцен, хlаьта «Атагинский» совхозе опомиза яхача мозашцен къовсам лоаттабеш хlара гектара тlа 15—20 килограмм кхоачийташ вофатоксав гексахлораи яха дусташ еттош опылени йир. Цу препараташца хlара гектара тlа 25—30 килограмм кхоачийташ царна опылени йича хlалакъю жужелица а.

Опылени е йиш яц шийла та латтача хана, хlана аьлча нох хийла пайда балац.

Чlоагlа зене да ялаташта опалаш доккхаду лазар. Из дукхагlа хул дlадийна ялаташ лаьтта лерттlа кийе ца дар бахьан долаш нязбенна дика дегlа ца ухьеа, хlаьта иштта масеха шера вlаштта цхьен тайпара культура кхееча участка а, дукха юккаш йисача а. Цу тайпара участкаш дукха я Сунженски, Грозненски, Малгlабика, кхыча районашка.

Овлаш доххаду лазари жужелица яха чоапилги геттара чlоагlа ярж эргlаш даь ча латтача гонахьа. Цудухьа эргlашта гонахьара лаьтта ахакза дита йиши.

Белгалде дезаш да хlанзара гуйре екъа латтар бахьан долаш ялаташ дика дегlадагlац. Лаьттанца тlоадал кlезига хиларие «Горячеисточненский», Мичурина цlерагlча, «Ермоловский» яхача совхозий гурахь дийна ялаташ долча кхашка проволочник яха кlана баьржаб. Ялаташ низ эшабенна хилар бахьан долаш кхылола лазараш кхета а тарлу. Цудухьа хlанз керттерча декхарех лоархlа деза ялаташ дlадийначча лаьтта хий дулаита. Цунна пхьайн йодашиле, эза дийтанцара тlоалат сбьавкхаран из йоа ца яран тlаерааль йола ерриг кхьйола мероприятеш а.

Цу хьалашка данза даргдоацаш да ялаташта минеральни удобренеш подкормка яр а. Ерриг агротехнически химически мероприятеш комплексах чакхйоахаш хуле республика ялатах леладерий вьтув бергба екъачи гуйрата хайра ше ца дайта а лакха хьувкъам кхебе аьнна шоаш тlанйца декхараш толамца кхоачашде а.

М. УРМАНЧИЕВ,
баьццаргlаш лорадра йолча республикански станце начальник.

КРАСНОЯРСКИ КРАЙ. Завод болх бе йолалийтара балхаш дlадоладенна Ачински лоабата-лаьттан заводе. Укказа хьаберга Кан-Шаптырски яьхача нефелинех бола лоабата-лаьттан маркхал. Ачински лоабата-лаьттан маркхал Красноярски алюминиеви заводе гlоргба. Эттара хьалхара продукция 1970 шера I квартале арахецара къовсам лоаттабеш я монтажникий эксплуатационникий кол-лектив.

СУРТА Т1А: маркхал бlоахбеча барка яхьета пишкаш бола бе йолалийтара балхаш деш латт.

Ю. БАРМИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

В. И. Ленин ваь 100 шу дизарга

ЛЕНИН

ДЖОРДЖ ЛЕНСБЕРИ

Лэнсбери Джордж (1859—1940) — ингалсан лейбористски парте лидерех цхьаъ. 1931—1935 шерашкахь — лейбористийн парти председатель.

ЭГТАРА хьалха Ленинх сон вІашагІкхийтар 1920 шера 21 февралехь Москвахь ца шу дуьзача дийнахь. Кхы цул тІехьагІа сона бІаргаковнбзар из, 1926 шера дукхи сом са сесаги из уллача Мавзолее дахача хана мара. ХІаппара Кремлевски пена юхера ІаьржачІе шІечеи гранитах вь здании яцар из. Ханна хьалбаь гІирс бар из, цхьабакъда, цу хана а цуьнах бІаьрг тоха хаддаза ухар Ленина сий деш хиина нах...

ДІахкелхача Ленина со бІаргахьежаш цуьна юкъа тІаьра хІуцаденна цхьаьнкха хІама бІаргаловнзар сона. ТІаьйса уллаш санна пар из. Сона хетар, нагахьа санна цо бІаргаш хьалийллача лахь шу хьалхагІа февральски ІуйриІна хьийжжача тайпара из сайна бІаргхьожаргвар аьнна. Юккъерча дегІара вар из, хІаьта, эггара хьалха тхо вІашагІкхийттача зазна, гІоарал довреи тишвалареи деп зезлацао сона цуьна юкъа тІа. Красиннен цу хана сона бІаргабайнача цхьаболча кхычаьри хиначча тайпара. Уьахцценарга хилар бахьан долаш хиннкъ хургдар из. Йоьго хІама, чуіе моттиг, кхьметтеи продовольстви а ца хиначча деношкъ массанеза а санна хало тІаалатташ ма хиннавий Ленин. Цуьнга бар цу деношка кхьбола большевистски кулгалхой а. Къаьстта гІойленагІа долаш е хьалаш дикагІа долаш хІама дацар Іаьдале кулгалхоштеи викалашгаь: цу хана революционни баьчча хилар массанел а дукхагІа къахьегалгеи халонаш ловлуш дар.

Тоьал йІаьха хилар Ленинаца са беседа: цо революцехь дуьнен халкъашта юкъерча гІуллакхехь дуьццар. Со большевик вохапилгеи христианство кхайкаеш волгеи шийна геттара дика хоаншехьа а, со чІоагІа долохІиташ хьаштдолаши дора цо сона къамаьл, хІаьта цо тхега йиш хулийтив беседа ер ваха мел йоакхача хана паргІатеи озаденна деманн хила. Са уйла тІаозаш вар цуьн къамеьа, цуьн шийса уйлаш, цІейнна дог тийша из хилар. Шийх доккха хІама хеташ е лоаца уйлаш йолаш из ма вий аьнна цхьаккха тайпа белгале хоплаизар сона цуьнгара.

Сайна из хийттача тайпара мара вуьца йиш яц са Ленин. Цуь дагахьа хиина керттера уйла сенах латтар вьлча, из латтар, цоь цуь ковкъосташен Россе чакхйоалхача теореи принципашеи, нагахьа санна къахьегамхоша уж къобалдаь тІаницача, деррига дуьенна машари ираза дургдолаш хиларах. Англе е моллагІча кхыча моттиге низа наькъаца социализм хоттаьргхилацах йола цуьн уйла са хьаькъало тІаапаш ца хилар а къаьсттакъаьстача наьха интеллектуальни моральни уйлаш безамеи вовален христиански принципаш чакхъахара наькъаца хувцалургхилаора. ДІахорчов ца а кхетаьш, доглоахаш со хилар а шийна хайча, цо са гоьмненаь е Іоттар дь шкъагІа ца а вовжкхьа хоза вела а венна аьлар:

— МоллагІча наькъаца йоагІе а бе иц социализм. Англе юха а гІойла, хьажа хьо Іайла буьвача безамен машар тІехь дог тешалареи наькъах фу хул. Цу тайпарча наькъаца котало йоакххалургьа аьнна цо хетий хьона. Сона хьо аьттув баргбаь аьнна, хет. Цхьабакъда, хьо бакъ хуларе со гІалгІоргвац.

Цул тІехьагІа ха кІезига дІайхаиар, цулуьа боккъонца цуьн ненаш за оалалургдац сога, цхьабакъда, цар малашм укх тайпара дар.

Ленина дукха дийцар большевистски теорех. Цхьабакъда, дукхагІа волча хана Россеиен воах дуьненан нахе латта гІулакхаш дийцар оаха. ТІехьа кийчдинна болча Кремлевски дисепеерча цІагІа ваьгІача сийлахь-доккхача халкъа баьчча хьакхадта сайиа тоад сона къамаьл. В цуь шиа къайлашам а хилар. о цуьна новкъостал дергдолаш ведомствай кулгалхой а бацар. Уьжжамо интервьюш йолча цу тайпара новкъостал деапаш цхьаккха хІама ца дулаш хиина английски министраш дагабехача, вІалла аьттехьа а цхьатара дацар гІулакх.

Христианствах дуьцаш со волча хана Ленина дьаттар сога. Фу хет хьона, кхьча меххий правительствашта дов дхаш, кхьметтех медикаменташ хьачуахьаьра в дехкаш гобаьккха седлара чІоагІа «санитарни да» оттадеш Россена гобаьчен Россе ду довл вешаме большевиккашта хувийтар доглоахаш сора Джеймс О' Греденен Максим Литвиновнен юкъера переговораш тІехьайохачеи христиански пачахьалкхенех аьвпз. Цо цІаьхха а аьлар, цо реалист а ва, хІаьта, нагахьа санна Ллойд-Джордж е Вильсон, е уж шаккхе а Москве воагІаре, Россенеи Англенеи е Американа мостагІалл дІазали юкъе зехкаш дола деррига дешаш атта къоаста а дулургдар аьнна. Из интервью хьалле кІезига хьалхагІа, цуьн пурамагІа, Ллойд-Джорджага телеграмма яхьийтар аз дешаш машара наькъана къоасталдергдола гІуллакх дар дуьха из Москве хьавехаш. Цхьабакъда, Ллойд-Джордж е из белам болаш хиинавацар, е «сов дукха гІуллакхаш долаш» хиинавар сона хац бакъдар вьлча, са телеграммана жоп юха кхачадацар.

Кхыча державай делицехи горза пиэахи Ленина аьлар дагадехача, са дог тесь, дуне ди тІехь дуьнен керда тІоа хилара, каргадоачаш латташ хилийн а цуь кхоттерца бахьнах ... Ленина аьлар кхета ца лоах лаьтта хилавах а. Цо тІагІортадаь бевтадоахар, шеи ший дотгагІийна ... кха тІема машина хьае белам болаш ца хилар, массе тайпара империалистически уйлаш Россе цІеннаь, кхы хург а Йоацаш, дІаьха хилар, капитализмагара социализмага доалилга чакхдоахкъаргдолаш йола дуьен революци хургхилара шоаш тешаш бале а, хІара мехкарча вахо шоана кортамукъале дакхарах вола лош шоаш къоастале дезаш хилар.

Цо вІалза хьайла а хьацар, хаац а дацар болх цхьан бахьн пропаганда йоли деррига дуьнен болхлой интернационал хьале безам болаш III-гІа Интернационал хилар. Цхьабакъда, из шийта дале а, со боккъонца дог тайша вь, нагахьа санна Ленингара интервью эцаш со хиначча хана Англе, Франце, Америка Советски правительство бакъ а дь тІайиіца хиндларе, дІаьхача шерий истори дукхахача хьве кхьытайц а дуккха машарегІа а хинна хургхиларах. Къамий Лига ниі болашагІа хургьар, хІанна аьлча эсаша империалистически питам лоерхІаргбацар цуьнах, геоз дІадаккхара проблема дукха аттагІа хургьар, хІаьта денхарех вола дош мошагІе а къоастадаь хила йиш йолаш дар.

Хургдоацачунга сатувсаш ваьар Ленин. Шоаш бакъбо тІаьлирса доглоахаш ваьар из. Цуьна геттара дика ховра шоай контрреволюционни уйлаш кхоачашъяна пачхьа инаралашта тІа-тІа дукхагІа английски ахча кхухьийтаргдолга. Цхьабакъда, из сатийна вав, оаха шийна дукхьалъувттаж ерона марионеткаш Россега эшаялургхиларах дог тийша а волаш.

Финансови дош дуьцаш волча хана цо сога аьлар, нагахьа санна шун, социалистий, кхьметтел коржамашка гІоала Іаьдала керте етта вІашегІехьдоале а, банкирашеи кхьча финансови гІоарашеи тІаьакдергдар цо тайп тайпарча финансови хІиллай новкъосталиа. Ленина аьлар, нагахьа санна эргий банкирашта маржама мотта Керенске буржуазни революци дІаоттар санна оаьа хиина социалистически революци тІайиіца хиндларе, шоай моттигашка бися а халкъа гІуллакх ле а йиш вош цаора. Цхьабакъда, цар массане а цхьалтдера бие а бакъ саботаж долайар.

Ленин боккъонца дог тийша вар, цу саботажо дІеккхацна хьадиаш гІаддовчаьпаьа а, большевикаш кортаргхиларах. Пхе шера йоаш а дукхача шерашта кортахеккашин план а ... лаьрха вар из. Сона хетар, цуьн кевта ... сонга планаш вттавь а кьндай, де дезар цуьна хьалхадоахаргдолаш бола специалисташ эшаш ца ... а аьнна. Цхьазоц доадилбоала хІамаш мара хаттацар цо цаьга.

Ленин атеист а фанатик а ма хиллар хоуш ваш сона цхьабараша. Ленинна вІашагІбеттайеннавех дукха барави цхьалзалча хьехьве уне дегалал болаш бар аьнна хет сона, цхьабакъда, цу гІуллакха а из бехке вешбар. Цу тайпара белгал ленаш аз цуьна къамаьл деча хана сона гучаялацар.

— Кинада дай а банищоаш моогаш ба, — аьлар цо. — Кхьметтел хІоаз а. шай къамьалаш дош загІача хана, английски пачхьалкха инаралашта къайлагІа безэ бе уж тха правительство дІаяхийта. Ламазаш де безам ба аьна, нагахьа санна шоай бахан бале, ламазаш де йиш а цага, цхьабакъда, контрреволюционни гІазакаш къайлакхахьава кхелдарах санна лайда ца метаргІаш лаьмазехи дийнадо.

Цо сага цхьан хана ... веалист а вар, идеалист а вар, из боккъонца вола революционер а вар... Ленин вІоатгІа дег тийша вар интеллигенция, дисциплинох, преданностех. Цуьна хийттачоь къахьегамен хаоннийи нашьвала марта тІачача йиш йоацаш волча уйла дІаттача дьттийта вацна хаьхьаш онта хургла кхаш вацар из.

Іоакха ... хана цуьна дьна ца массехи дош аьлхо ни сона, хІаьта дукхахача наьха беррига кулгалхоца уж дагакхьбо а дагІар. Бедхлошкарча хьалах лаьна со къамаьл деш волча хана Ленина сога аьлар:

— Ленсбери, хьона хезий атта вахав?

— Аз хеп ... дезар:

— Дезан.

— Цо дика ю. — аьлар цо.— болалашта шеккха а хегийта массьлар вай социализм ... вацаш йиш атта вахар дургда аьнна. Кхьча беса, из кхе а дукхагІа къахьегам болаш хила таралу, хІаьта са аьлча Іалаьмате дукха хІамаш де дезарга капиталистех изедимех санна хааппаьора гІулакхаш дІаайхача. Цхьабакъда, цай болкхо-ша хьеха дера, цар болх шоаьлта беррига а къахьегаш зеьаккхача хІадурдар а хьалтеро лавкхара уж гагабургболга а.

Ленинаца къаьстача хана сона хетар, дуьнен тІа эггара говзагІа волен эггара дукхагІа везаш волен сег сайна цийсевиав аьнна эцна хинагІа итог вала оъчи сога. Дуьне тІа сона бІаргабайнача нахех эггара хьакъал с а дола шийт гІулакхи эттара мотГІнна вола сег сайна цунах дайтта хилар дІаларна.

(АПН).

*) «Владимир Ильич Ленинах дагалоьгІарий» V-ча тома тІера. Книжка кепатоха кийчдаьй КПСС ЦК-арча марксизма - ленинизма Институто. Кепатох 1935 шера Англе эвадлыннача «ДІаяхачеи тІайоагІачеи хенах хетарш» яхача Д. Ленсбере книжка тІера кепта. ЛагадоагІараш 1934 шера надаьа.

ТІЕХХЬАРЧА НАЬКЪАГІА

Климент Ефремович Ворошилов дІаволлар

Советски халкъо, КПСС кхайкхар Ниллий тІемахоча 6 декабре тІехьарча пеикъа хьакхиар Климент Ефремович Ворошилов — тІехмальина вочкха вилкововелп, партийни пачхьалкхени дентель. В. И. Ленина тешамеча учнчкен горатнинек К. Е. Ворошилова ... советски гата. ...жарашна долча социалистически мехкий къахьегамхошна боарам бохьуьлгнелн таргхинне.

...Дай чилло тІаьвъ Декобрьски Іуйре. Хьалхарча зийнаь а санна, шоаш ... Союзий Цінна тІайдача Пушкински улица ... лела. Пенсан кулаш, ... кортана а долаш мрамории ларш тІа гІоала урагІа бодх уж пилишашта ... тІа ... К. Е. Ворошилова ... дІаттача Колонни залле. ... СССР Герзаший Ниллий тІемахой.

К. Е. Ворошилове дакъа чуулача кІийна юхе ... хьалха сийлен ха дем бар СССР оборона министр Советски Союза Маршал А. А. Гречко, Советски Эскарен ТІема - Флота Флотен керттерча политически управлене начальник эскара инарал А. А. Епишев, Советски Союза Маршалаш М. В. Захаров, И. И. Якубовский, П. Ф. Батицкий, Н. И. Крылов, К. С. Москаленко, И. Х. Баграмян, Советски Союза флота адмирал С. Г. Горшков, эскара инаралаш С. Л. Соколов, С. С. Марихин, И. Г. Павловский, инженерно - технически служба инарал - полковник А. И. Коняховский, бІух тайнай маршалаш.

Цар метте дІаетт СССР летчик - космонавташ В. Ф. Быковский, В. В. Волынов, А. А. Леонов, П. Р. Попович.

Траурни йиш лекх. КІийна хьалхашка гІолла тІехьловл столица предприятийн, фабрикайн, гІишлойлонийн хьехархой, партийни, советски, профсоюзни организацей викалаш. Керла венокаш ехк.

ГІоргальнича полководца тІехьара дакхар дІадала еннай кхьча мехкий пачхьалкхений инаралийи эппарийн йоккха группа. Советски Союзерча долол дехьачча мехкий посольствашкара тІема атташеи ба уж. Цар цхьан минута йист ца хулаш сонпарпа К. Е. Ворошилова сий ду, венокаш йохк.

Зале хьачуйоал делегацеш:

Венгерски Халкъа Республика—Венгерски Халкъа Республикх Президиума председатель Пал Лошонци (делегацена керте хаттар), ВНР оборона министр инарал - полковник Лайош Цинеге, СССР-ера ВНР посол Йожеф Тнрвиз;

Польски Халкъа Республика — ПНР Пачхьалкхен совета Председатель Польша Маршал Мариан Спыхальский (делегацена керте латтар), ПНР къамаш оборона министра заместитель, польски Эскарен керттерча политически управлене начальник, дивизие инарал Юзеф Урбанович, СССР-ера ПНР посол Ян Птасиньский.

Делегаций ... венокаш йохк. Цаьрна тІагІолла хьоарчадоаьча лентаж тІа язадь:

«К. Е. Ворошиловна — сийлахь - воккхача революционеран польски халкъа доттагІчоэи Польски Халкъа Республика делегацегара».

«К. Е. Ворошиловна — советски халкъа тІехальина диначa воІа, венгерски халкъа тешамеча доттагІчоа. Венгерски социалистически болхлой парте Центральни Комитет, Венгерски Халкъа Республика Президиум, Венгерски революционни болхлой - ахархой правительство».

Венокаш а ехкаь, вешарашта долча халкъий викалаш сийлен ха тІа отт. Траурни вахте латт СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателя заместитель М. А. Ясное, СССР Лакхехьарча Совета Союзе Совета председатель И. В. Спиридонов, СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. П. Георгадзе.

Колонни залле фойе — шийдеррига вахар болхлой классе революционни къовсиа гІуллакхь. Советски пачхьалкхен оборонин ... чІоагІбора, вай мехка социализми коммунизм хьалхара дІадениача коммунистa, бІухочоа, са та ... бІалш венокаш.

13 сахьат даьина за. ТІехьара а сийлен ха тІа отт новкъостий Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, Д. Ф. Устинов, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, дакъа дІаволлилга вІаштІехьлоаккхача правительственни комиссе членаш А. А. Гречкои А. Ф. Горкина.

Колонни зале нах чуухилга оалу. Дакъа чуулача кІийна юхе бус Коммунистически партен Советски правительствай кулгалхой, К. Е. Ворошилова кхоачахоа гаргарел нах.

ТІехьара Іалкха — йиш минуташ.

Іаьрж хела лекхача инарерІа К. Е. Ворошилова дакъа Колонни залера ара а дьяхке, артиллерийски лафета тІа оттаду.

Шоргтига Маркса проспектагІа, Октябра 50 шера майдан тІера Кремлевски проезден гІолла тІех а йьина Шеча майдангахьа йода кортеж.

Дакъа чуулача кІийна тІехха болх кхелхачуй кхоачарагІеи гаргарел бола нах. Коммунистически партен Советски правительствай кулгалхой. Советски Союзан бІух тайнайн маршалаш, инаралаш адмиралаш, партийни пачхьалкхени дентелаш.

Процессена хьалха — Іаламате дукха венокаш. Шеча кхаьсеи гІайбинагаш тІа а дадам дакъ Советски Союза Турпала Дошо Седкъий, Социалистически Къахьегама Турпала «Марси гоне» яха Дошо медаль, Ленина, Шеча Байракха, Суворова ордеи ... Даьккена хьалхашка тІехдаьина доккхий хІамаш парагІуьнарах К. Е. Ворошилова тайина ... медалаш, дукхача социалистически мехкийн кхьча пачхьалкхени совгІаташ.

ТІаккІ аьнна Шеча майда хьалйизаш нах ба. КъахьегамхоІ колонаш тІа — Іаьрж доллара гоманийн доахка К. Е. Ворошилова портреташ.

МутІараш нийсдаь, тІема байракхаш буьнера евзаь латт эскара дорхаш.

Трибунаш тІа — КПСС Центральни Комитета членаш, СССР Лакхехьарча Совета сахьани республикий Лакхехьарча Советий депутаташ, министраш, пачхьалкхен комитеттий председателаш, столицера кулгалху партийни, советски, профсоюзни, комсомольски болхлой. Дьхен тешане вол веннача таьлета кхьха Іаламате дукха делегацеш.

Цига ба дипломатически корпуса членаш.

14 сахьат даьина ха. Траурни процесси Мавзолейнь хьалиийслу. Дакъа чуулла кІий лафета тІера постамента тІа хьу.

Мавзолея трибуне хьалтІайбоал новкъостий Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, Д. Ф. Устинов, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, бокхий советски военачальникаш.

Трибуне ба нийта — Венгерски Халкъа Республика Президиума Председатель Пал Лошонци, Польски Халкъа Республика Пачхьалкхен совета Председатель Польша Маршал Мариан Спыхальский, Чехословацки Социалистически Республика правительства Председатель Олдржих Черник, кхьбола доаза лекхьарча пачхьалкхений деятелаш.

ДІайоалу Климент Ефремович Ворошилов кхалхара хетаь митинг.

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиуно, СССР Министрий Советоа гІалагагІа ... кхайкаллар КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателя Н. В. Подгорный.

Московски партийни организацехарен столица къахьегамхошкара къамаьл дир КПСС ЦК Политбюро членалла кандидата, КПСС Московски городской комитета хьалхарча секретара В. В. Гришина.

Къамаьл ду СССР оборона министра, Советски Союза Маршала А. А. Гречкос.

* * *

Митинг чакхйоал. Коммунистически партен Советски правительстви кулгалхоша, трибунера Іоаже а баьле, постамента дІоиІа а бахе, дакъа чуулла кІий хьалхайбу. Кремлевски пенагахьа йода процесси.

Кхоачачуи дакъа чуулла кІий наше Іоччуоттабу. Артиллерийски салюта залпаш ювл. Советски Союза Пачхьалкхен гимн ек. Венешрийн ... гув отт хаш тІа, К. Е. Ворошилова портрет хьальоттаду.

Юха а Мавзолея трибуне хьалтІайбоал партен правительствай кулгалхой. Маршалаш Советски Эскара инаралаш.

Дай-мехка тешамеча воІа, Советски Союза Маршала, ший деррига вахар болхлой классе революционни къовсама гІуллакха хатадаьча сага тІемахой Іаьдаларіа тІехкьара еш а ден, нийсбаь тІа а боахаш Мавзолейна хьалхашка гІолла тІехйоал воинаш водранденеш.

(ТАСС).

МОСКВА. В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хетаь художественни документальни фотографе дуьнех халкъашта юкъера выставка. Керттера приз (Гран-при) ТАСС фотокорреспондента Валентин Соболевна хьожаьай. «ЦІе майда. Ленин волча» яхача балхаха «Вьетнамо къовсам доттабу, Вьетнам котъаргьа» яхача дукхача фотографехи. Цуьна сийнай нийтта йоккха дошо медаль я.

СУРТА ТІА: «ЦІе майда. Ленин волча» яха В. Соболева (ТАСС) болх.

ТАСС фотохроника.

УЛЬЯНОВГІАР ДЕЗАЛА МЕМОРИАЛ

Ленинграде. «Литераторские мостки» яхача Некрополерча Волкови кашмашка. гІорбаьнинна эрсий писателийи общественни деятелийи кашмашта лалла латт Ульяновгіар дезала сийлехь-йоккха мемориал. Хьехий аллеи баьццарча керторон скульптора М. Манизерен архитектора В. Кирхоглазен проектагІа из скульптурни ансамбль хьалъьяча майданта вуг. Цуьна юкъе лакхача кІийлеп тІа латт Ленина наьна Мария Александровнай статуя. Цуь белаж тІа кхелла маша я, бо йоалл къехата дист — письмо. Цун дегІара хьахьекхай из скульптора, цу башха - дикача кхалсага йоазли доккха дехали белгал а доакхаш. Аьрдехьо—къонача Ульянова Ольгай барельеф тІайбалла гранитни Іоакъа. Постамента юхе агІа ахаш хьалъьрадаьина розош яха зизаш а долаш йола бронзоан га.

Шийна дукхазаш хинца, цхьа шу мара шийл дІамагІа ца хинна йишиг Ольга 1891 шера мас ухкхаьз дІеллай. Владимир Ильича 1890 шера гурехь Петербурге деша вхар, из, цхьабакъда, массеяа бутт баьнача гІолла дІайхача лазарагІа помогаш а хиина, сикай. «Башха-дика, тІехбаьина боккха кхетам болаш, доккха хьинар долаш йоІ яр Ольга — аьазьд цуьнах А. И. Ульянова-Елизарова—1890 шера Петербурге кхелиаьха лакхерча курсашка деша яхаав из. Е Кизале в. е Самаре хІаьта а вета а колнаьна лакхера дешаза заведени яц, хІаьта из чІогагІа дешара тІехьакхуьш яр».

1916 шера, В. И. Ленин эмиграце волча хана еннай цу хана Петербурге яьха цуьн наэ. ПоІа юхе дІаеллай Мария Александровна.

Петроградски болхлоша Финляндски воквале гІоабьнина тІайиша Ильич 1917 шера 3 апреле эмиграцера юхаххьачар. хІаьта ше цІавенача шоллагІча дийнахь Іурра хилар из Волкови кашмашка наьчен йишийн каш тІа. Ши шу даьннача тІехьагІа цхьаьнха таьзет а эттар укхьаза — дІаволлаш вар машинъаьний эггара хьалхара Нарком, Ленина йоккхагІйолча йиший Анна Ильиничнай мар, Москвера веpa Владимир Ильич из дІаволлаза. Бронзон бюст агІа М. Т. Елизарова каш тІа лабрадоритах бьлча боарза биста.

Анна Ильинична Ульянова - Елизарова — пачхьаьа нобахтенашкеи ссылкашнех дукха шераш даьхан 1935 шера Москве еннеи йола цІи хеза революционерка — Ленинграде Іо а йихьа йишийна Ольга Ильиничнайиа юхе дІаеллай. Тов бессича гранитах яьна кІийлен тІа—М. Манизера ше дІайбара а хьежаш халяча портрета тІара хьаь бюст.

Къаьстта шоай тайпарча Іилмареставрационни мастерскенкарча опытни гранитчикийн мрамориккийи бригада дукха ха йоацаш Ульяновгіар дезала мемориал юхаметтаэттаьа хьинай. Реставратораша ше мо ерра юха кердаьккхай Ульяновгіар дезала кашаш тІа наІ гранитни стилобат.

Виктор ВЕТЛОВ.
(АПН).

НОВКЪОСТАЛ ДАРАХ БАРКАЛ ЙОАХ

Тхоай кхаьнкара алат чуйиа боалашехьа шера шера Казахстана новкъостал де ух тха районна болхаьний механизатораш. Цига дар ухх шера а. Дукхьал йхьан хи деладеча «Первая семилетка» яхача Кустанайски областерча совхозе алат чуташ Сунжера вахийта кийта комбайнер хиниав.

Дукха ха йоацаш цу совхоза директора К. Кенжиева, партбюро секретаре М. Тимоес тха районерча Ленина, XIX партсъезда, XX партсъезда цІерагІча, «Победа» яхача колхозий цІерагІа кьухат дайтах. Цу тІа вар чІоагІа баркал ала шоай алаташ чуадача дакъа лаьцарашта, Нохч-ГІалгІай республикерча механизаторий новкъосталца аьттув баьлар тха ухх шера кхедаь алат ханнаьхь чуйиа а Лаьнгеа планаш 3 азар тонн совгІа из доиха а, хаду мел.

Из толам боаккхача хьинаре дакъа лаьцар Ленина цІерагІча колхоза комбайнераша Б. Кагиева, Г. Джакиева, К. Какиева, Л. Дениева, Р. Лечиева, XIX партсъезда цІерагІча колхозера И. Тарасенко, К. Кудинова, А. Пожарова, В. Шатхулевича, XX партсъезда цІерагІча колхозерча В. Сасина, С. Бетразова, кхычар. Совхоза коллективо, кулгалхоша лехар ду мутова йоах, дІахо письмо тІа. Хьоккхаме къахьегарах лакхе байпача комбайнераштa баркал алар а церна е йиш йола моральни материальни поощрени яр а.

Ф. ДОЛЖЕНКО.

ВІАШИ ДУВЗАДЕННА ГІУЛАКХАШ

Кхаш деладерашта Іалаьмате боккха холонаш дукхалъяьга ахка дІадахха. Цуьна цхьана хьатІаэттай юртбоахама культураш кхеаьраша бІарчча шера хьайтаача къх хьохинначчи итогаш ю да. Надтеречни района «Новогорский» совхоза кхаш деладерий торо хилай бІаьсти а акка а мелла аьттув боацаш хинцадале а, тоьал дика хьинкьа юртбоахама культураш сихеи йоа йа еш чуйила яха, бІаьсти ювча культураштагІа дикагІа дола фу шортта Іеладие. Цу гІуллакхо къаьгга хьаьокх хІаьзара юртбоахама толамаш хаоттамах тийша доацина. Къаьстта белгалбе безаш ба са дукхача хача дена юртбоахама культураш кхеярах йоккха опыт Іоахь бола Ш. Эльмурзаеви М. Замкеев. Цуьнах тарра бар цар укх шера кхобаь хьажкІий хьувкъам — аьра гектара тІара 28 центнер фуьхьаьа хьожкІаш. Из хьувкъам алачах лийрхІачул дикка тІех ба. Юртбоахама культураш цу тайпара дика хьувкъара Іалаьмате боккхача лоархІаме хилар механизаторашта, специалисташта лаьтта деладара агротехника Іалаьмате дика йоахар а, йовзарга хьежжа из кхоачашдо а. Шоаш гІулакх деча лаьтта дІайийнача ерригача культураштА уж дІайийча деиз чуйинлча, агротехника боккъона гІа дІа ма дехкара, ерриге мероприятеш кхоачашйир кхаш деладерашa. Геттара боккха пайда баьлар хий дехкача лаьттаех.

ХІанз тІадоагІача шера хургболча хьувкъама йоакхо са ба механизатораш. Хий дехкаш мел волча лаьтта хьахчул тІехьагІа чудолийташ хий дилад, айба лаьрхІа лаьтта эррига а аьха даьнвад. фу кийчдаь.

Совхоза экономика айира боккха пайда баьб укх шера комсаш делаеча къонача даькъо. Дукха ха йоацаш дІвегІа къона комсаш дика хьийкъар. Из бахьан долхи пачхьалкхенга 2600 тонн комсаш йохка торо хилар. Ала деза тха района хьалашка совхоза экономика айира эггара пайданегІа дола дакъа из хилар. Цудухьа шерагара-шерага комсий бес ... шерьяра боккха теркам тІаухийт совхозе. Укх шера къаьстта дика къахьийгад комсаш кхеча цхьоалагІчеи кхоалагІчеи бригадай коллективаша. Социалистически яхье хьалхара моттиг а яьхка пачхьалкхенга 900 тонн комсаш ехкар цар. Цу шаь бригадана кулгал деш ба коммунист Л. Тепсуеви, комсомолка, районни совета депутат йола К. Учтиевай. Шоаш кара ... гІулакх дика довзеш хилар ... на кхетийташ, зене хІаьийташ хІанзарса цхьай цар комсий бешанаш.

Дика толамаш даьхна совхоза къахьегамхоша обществени хьайбаша доакьар Іалашдеча а. Цу гІулакхо теаац болийт хьайбаш деладераша шоаш тІайиіца социалистически декхараш тІехкхочашдергхиларах. Нагахьа санна совхоза хьайбаш деладераша пачхьалкхенга дуах доахара шІаьйтта бетта плаи чІаналдехьа 108 процента, хІаьта шура йоахара плаи 127 процента кхоачашьь, хьича, тайп-тайпарча доахара бена чІоагІа йола Іай кхе а толамагІа хургда хьокхамаш.

Хьайбаш деладерашта юкъе дика къахьегарах белгала ба доярка Б. Дасарова, М. Эльмурзаева, Іаьсий деладераш Б. Юшаева, скотникаш Я. Бураев, Х. Энгиниев, кхыбараш.

Боккха теркам тІабохийт совхоза кулгалхоша юртбоахама кадраш кийчъяра а. Къаьстта теркалдеш да кхалнаха механизаторий говзал кара ерзаеа. Укх шера кхыча кхалнаха хьоккам бенйаб районе цІи хеза волча тракториста Ш. Эльмурзаева сесага Асхабова Лизас. Укх шера эггара хьахха бе деллар цо ККХ-3 комбайна цо. Шиймаьра, кхыча механизаторий новкъосталца дика чакхьяйтар алат чуйнар цо ...

Цхьан ...ьнча лаьча, совхоза ерриге экономика айдара новкъостал ду наьха сакхетан дикдалеро цхьан ...гІоарахь. вокх оагІорахьа боахама экономика айме ду гоьлу наьха хьал-торо. хІаьта цар сакхетам. Уж гІулакхаш шоайла мел хувзадеаа ... ма дола сар ...

Р. МУРТАЕВ,
КПСС Надтеречни районни комитета пропагандаш отдела инструктор.

Мурмански чІаьрий комбината консервни заводо ер шу чакхдалалехьа арахецарга 41 тайпарча консерваш 21 миллион гергга бан. Консерваш арахецара атт бетта план 108 процент кхоачашьяй заводо.

СУРТА ТІА: завода кердача продукце складе.

С. МАСТЕРМАНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Къахьегама хьалаши салоӀами тоабара

Совхозий болхлойи колхозхойи къахьегам атӀача баккхара, цар квалификаци культурий боарами лакхбара, хӀаьта иштта производства эффективности къахьегама овсарлен лакхъяра 1967 шера 7 марта КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС сошви бир паччахьалкхен, кооперативни, общественни предприятей, учреждений, организацей къахьегамхой, гӀулакхера пхь пхе дийнахь болх а беш шин дийнахь салоӀаш хургбола гӀулакх планови хьисане укх гарттарча хана чакхдаккха, аьнна. Цу сошам тӀа белгалдьача тайпара болхлойн гӀулакхера нахи кердача режимах болх бе бахалехьа хьалхе а йоагӀаш йола кийчо е еза совхозашкен колхозашкен, алапена лаьрхӀа ахчен болх беча наьха дукхал хьалха хиикача боараме а дуташ.

Из сошам кхоачашбеш йолча Нохч-ГӀалгӀай юрта боахама Министерства юкъьанца Грозненски района № 1 йола шурийи № 3 йола сомий баьцадаарийи шин совхоз кердача режимах болх бе ьыккхар.

Из кердадар цар каралацалехьа эшаш йола кийчо йир цу боахамашка. Юртбоахами продукташ яхаен йоккхрен залапен кхоачашъяре, къахьегама овсарле лакхъяра, продукцеа дӀалодар лохдара. ХӀара къахьегамхочо ший норме кхоачашъяра тӀоерзаь яр уж мероприятеш.

1967 шера август бетта цу совхозий директораши экономисташи Краснодарски краерча «Витязево» яхача совхозе баха хилар, кӀирах пхе дийнахь болх белга вӀаштӀехьдаьккхача цу боахама опыт Ӏомаяра. Цигара кӀа баьхкача шоашта шига дайнар шерра балха юкъекхаьба болабелар уж.

ХӀанз цу боахамий къахьегамхой чӀоагӀа раьза ба цу гӀулакха, дикагӀа деше вогӀа дац коллектива къахьегама толамаш а.

Цу совхозашта тӀехьа кердача режимах болх бе яьхар Ачхой-Мартана района «Орджоникидзевский», Гудермеса района «Степной», «Гудермесский» яха совхозаш, Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз, республика юртбоахама опытни станци. Цу дерригача боахамашка хӀанз къахьегаш 5400 саг ва. Цу даькъе хувцалуш йоагӀача графиках болх беш 3632 саг я. [illegible] апрель-апрельгӀа 1768 саги ва. Царех 4282 саг шоатта денн кӀиранденйоахьи салоӀаш хул.

Цу боахамашка иштта къахьегаьа вӀаштӀехьдоаккхаш кийчекхи кертера хало хьайбий боахаме боллий ца тоьар да.

1967 шера дене республикерча 539 хьайбий фермах хӀанз шин сменагӀа болх беш 14 ферма йора яц, цу даькъе ялх шурий-товарни, вожаш коа тӀера олхазараш лелаераш я. Кердача распорядках болх бу 310 доярка. Берригнех пхиьтта процент мара яц.

Шин сменагӀа болх бега вӀаштӀехьдаьккхача чӀоагӀа эргадоал хьайбаш лелаерий къахьегама хьалаш. Балха дем дӀоахал гӀалдхьача боарамга кхоач, хӀаьта цох бизза пайда а эа хьайбаш лелаераша. Цу дерригче доярошка шоай дезаьерча гӀулакхашка хьажа, знанеш балха квалификаци лакхъяра эза ха дукхагӀа хулийт.

Практика хьахьокх доярошна шин сменагӀа болх бе яьлча, цхьаболча специалисташта кхыча тайпара хете а, цар доахана дикагӀа доал делга. Шоаьла цар вӀашт тӀахьожам лоаттабарца хул из иштта.

Хьайбаш лелаераша шин сменагӀа болх белга ерритача фермашка де дезаш да, ахьабакъда из де йиш-м яц балха керттера процессаш механизаци яь йоацача.

Дукха кийчон болх бе беза фермашкара къахьегамхой шин сменагӀа боах бе боалача хана.

Гудермесса района «Дружба» совхозе укх тайпара балхаш хил шоай ферма коллектив кердача распорядках болх бе яккхалехьа. 320 Ӏатта лаьрдӀача ихаь корпусе халаьа балхешта механизаци йир. Доахан дӀтте установкаш, кхо вралоаха транспортераш, автопоилкаш оттайир почешешка. Цул совгӀа ахьегӀаш, шамараш дила дӀайха хий хулийт. Хьалхе хьахерчча доаркашна дегабаьннача тӀехьагӀа уж раьза а хиниз царна шин группера доахан дӀаделар. Берригаш раьза а болаш тӀеяйно керда оттаяь распорядок. Иштта хӀара сменах ворхӀ сахьата къахьегаш шин сменагӀа болх белга дӀалодалир уккхаза. Цох цхьа сахьат лелхьийна хӀама даа мукъа дут доярашта. ХӀанз сменах царех хӀаране 40 Ӏатта гӀулакх доаттау. Доахан шич аппаратаца детт уккхаза. Цкъа доахан детташ 1—1,5 сахьат мара доалац.

Цхьабакъда доахан бӀаьсти дама аралехкача шин сменагӀа болх белга Ӏалашде магац специалисташта, доахан лагерашке механическа деттагӀа вӀаштӀехьдалац, яхаш. Цу гӀулакхо хьайбай продукци лохъю.

Цу тайпара кхоачамбоацараш дале а кердача тайпара къахьега балар чӀоагӀа пайдане да. Хьайбай продукци кӀезиг ца хилара совгӀа хӀанз кхоачамболаш доаркаш ба ферма къахьегаш. Геттера дукха ба керда балда баьккхачарка юкъе къонабераш.

Мукъа а хилара доветеринари курсашка дошаш ба доаркаш. ХӀаьта царех шиъ Наьсарерча зооветтехникуме заочно дешаш я. Шерра дакъа лоац фермах болхлоша общественни вахаре, културно-массови мероприятеш кхайхарчча. ХӀанз за хул царгӀ шоай берашка хьажа, салоӀа.

Дика вӀаштӀехьдаьккхах шин сменагӀа доаркашна болх бейтьага Сунженски района «Победа» яхача колхозе. Уккхаза 31 доярка 900 етт лелабу. Фермера доахан дикейни «карусель» яхача установкашца детт. ХӀаьта «карусель» установкаца 400 етт бетташ 3 доярка мара яц.

Линейни установкаца тӀа болх беча доаркаша укх тайпара декхараш кхоачашду: доахан детт, ахьегӀаш ца, доахан шеилу, концентрированни доакъар дьаьнни дул, хӀаьта «карусель» тӀа болх бечар: доахан детта аппараташ шеиъ, шура пхоахьалхен пунктеа дӀайохийт. Доахан дийнахь кхозза детт уккхаза.

Аьхки доахан лагерашка лелау. Уж дьаьӀепшка доашадераш совгӀа сийва доакъар а доаттау парна. Аьхки доахан дӀа-хьа ихухьача УДС-3 яхача установкаца детт уккхаза.

ДӀадоахача шин шера чухь скарагӀа болх бе хьалча фермашка дика эргамонаш белгальяьннийн, 40 процентагӀа 70 процентага дӀаккхоачаш кӀезигбеннаб балха хувцалу цах. Цох кӀезигагӀа хурабаларна балха [illegible]. Массаьа сунна 1967 шера хӀара ӀаттагӀара 2843 килограмм шура йоаккхаш хиннаве дӀалаьнача шера цар яьккхар 281 килограмм тӀех яр. Хоалуш кӀезиглелар шурий центнер йоаккхаш дӀалохийта доакъар а. Шура яккхара боарам лаккхеннаб шин сменагӀа болх бергбола гӀулакх вӀаштӀехьдаьккхача Сунженски района колхозий шурий-товарни фермашка а. Масала «Красная Армия» колхозе хӀара ӀаттагӀара шура яккхара боарам дӀадахача шера 227 килограмм лаккхеннаб 1967-ча шерарчул, хӀаьта КПСС XXI-ча вартсьезда кӀерагӀче колхозе 1960-ча шерарчул — 427 килограмм. Шин сменагӀа болх бар вӀаштӀехьдаьккхар пайдане да цу гӀулакха хьайбаш лелаераш чӀоагӀа раьзе хилараш а. ХӀана яьлча, къахьегамах хьалхьалар наьха къахьегамчарна безамга хьежна мала лаьна из хулаьга хоаш на дий.

Цхьабакъда керда дӀадолаьа из гӀулакх вай республика боахамашка производствачи юкъе из довладера темпаш геттаре доза а.

ХӀара боахама кулгалхой, специалистий декхар да кердачох кхетта в на къахаш, цох бизза пайда эцар.

З. ДУДНИК,
Нохч-ГӀалгӀай АССР-а юрта боахама министра заместитель.

ТӀИЙ-ЮРТАХОШТА СОВГӀАТ

СовгӀата тӀий луш хилий? Луш хиннад.

Шин тайпара контейнер кхьачар Средни Азера дагестански станцерча Махачкаларча машиньяьне станца. Цу чу дар тӀий [illegible] [illegible] Гаджиев Магомедо, хӀаьта [illegible] — [illegible] Кулцы [illegible].

[illegible] Кодау [illegible] Цунна [illegible] [illegible] Кулуз [illegible] районе [illegible] Средни Азер [illegible] Магомедов [illegible] юртарчо совгӀата [illegible] «Дагестанская правда» яхача газета [illegible] тӀий геттера дика хиннад.

Шоай юртахошта картоной [illegible] кхьаьхьчар хӀачий коффицаш [illegible] Дагестане. Цхьабакъда, цу тайпара совгӀат дагестански юртга, хетаргаьь, дукхачунд шьеча.

Юрий ЗЕНЮК,
АПН корреспондент.

ПОЛИТЕХНИКИЙ

ШОЛЛАГӀА ДИПЛОМАШ

Беча балхеч карарча гӀулакхеч мӀаьи моллагӀа дале а, дош мийсен зозен але за. Дош кхетадо декхерийна ва кӀеравар. Из уйла айтар сога Белоруссен политехнически техникуме хиннача шийтайпарча экзамено.

Хургбойча [illegible] къамаьл дара экзамен къаэцаш яр республика театральни боккхий делегаши Белоруссе культуре Министерства [illegible] юкъа боагӀаш хинна авторитетни комисси... Из хьатӀакхечалехьа шу дьлар общественни профессий факультете тӀегӀертта дешаш.

Укх шера Белоруссен политехнически институт бистаьяккхий 2200 зӀамигеча саго йоӀон. Царех дукхачар шинча диплом ийцайӀ шоллагӀчо тешал ду цуъ да радиовещание дикторалла бокъ ба, художественни даша, социально-зоркмайстерски, кхыча кружокашта а студента кулгалдо могардалаш хьера.

Светлана ГУЛЬЯНЦ,
(АПН).

В. И. Ленин ваь бӀаьшу дузача денна дикача толамашца накъхьаьхара кийчо еш ба хӀанз тха района боахамий механизатораш. Кхаш лелаераша юбилейна кийчду дикагӀдола совгӀат да юртбоахама культурай лакха хьувкъам кхебар. ХӀаьта цу хьувкъама лард, хӀинна гурахье а, йолла ва.

ГУРАХЬЕ А ДЕНЗ КИЙЧЛУ

Механизаторий эггара хьалха де дезар да зиба лаьтта шийхан пахьен динен ахар, фу кийчдер. Зиба лаьтти гурахь ахарах йуда пойда бенна ба. Лаьттанца тӀебдал Ӏоаврал совгӀа, оасар хӀадаккдарал совгӀа хлаташта хулача лазараший кхоевсам лоаттабаран са доахаш зене хӀамаш ца латаьйтарал гӀо ду из кхаш лелаераша. Къьостта доархӀаме да зиба оаха лаьтта гуйра юкъе яздаьа ахар, хӀана аьлча цу хана аьхача лаьтта дӀайийна культураш геттара дика хьувкъ.

ЛаьттанницӀа тӀоадал кхоачашболаш йоацача тха района хьадашна къьостта бокххача доархӀаме да зиба шийн хаппахьа ахар. Из дика кхетаду хӀара механизатора. Цулухьа ялат чуйийна доалашехьа дукхагӀдолча боахамий механизаторша кхашка араяьхар шоай трактораш. Района колхозийи совхозийи деррига ахх деза лаьтта 33 эзар гектар дар. Цхьабакъда, цхьоалагӀа декабрь тӀакхоачаш цхьаннха а боахам бацар районе зиба лаьтта ахара дехар кхоачаш ца деш. Октябрь бетта зиба аьха баьдир «Горячеисточненский» совхоза механизатораш, кхыча боахамий механизатораш — ноябре. Цу тайпара толамаш дӀахо торо хиннай лаьтта ахара балхаш дика вӀаштӀехьдахарах. Керттерча даькъе групповой хьесапе дора балхаш, хӀара кхай тӀа итт-пхийтта агрегат оттайора. Цу гӀулакхо торо хулийтар деча балхий дикал дукха хилийта. АттагӀа хилар тӀахьожам лоаттабе. Цхьабакъда, мелла чӀоагӀа тӀахьожам лоаттабой а механизаторий шоай кхетам лакха ца хилча гӀулакх хургдацар. Цхьанна а трактористо араволлазар балха предпусковой йоаццаш дола нук тӀехьа тесса. Из бахьан долаш лаьтча телаш йоаццаши цхьерен аьхал. Зиба оаха лаьтта дика хиннад из ахалехьа хьажкӀаши гидуаргаши дӀайийна хиннача кхашка лушеник яь хилараш.

ХӀара боахаме шерра йоаржаьлер оалам дика хилийтарш, хӀаьта сменни норчаш хадданза тӀехьхоачашьяран йола социалистически яхь. Хьалхара моттигаш яьхарне хадданза ахчан премеш карара яра тех» Ше байракхаши телар. Цулухьа дукхагӀболча механизатораша хӀара денна 150 — 200 процент норма кхоачашйора. Лаьтта ахара дикал лакхьара бокхьача доархӀаме хилар зеньаша бах тӀаьхьожам. Царна хаа малагӀча лаьтта малагӀа культура дӀаоврга а, хӀаьта хӀара халача лаьтта кӀоаргал мел хила еза а. Района боахамий кхьашка болх беш я 80 механизированни звено. Дале а цхьанна долча боро-машка тӀехьа даьннадар лаьтта ахара балхаш. Цхьабакъда царна новкъостала баьхкар шоай декхар ханнахьа кхоачашдаь баькьн механизатораш. Из бахьан долаш деррига боахамашка шийн ханнахьа чакхъякхар доарӀам бола мероприятеш. Цу гӀулакха чӀоагӀагӀа пайдане хилар дукхагӀа йола тракторам шин сменагӀа болх беш хилар. ТӀехьарча шерашка Ӏоадьча опыто хьахьокх бӀаьстан юкъе аьхача лаьтта дӀайийнача культурий хьувкъам 30 совгӀа процент лоххуш хилар. ТӀадоагӀача шера хургдац цу тайпара гӀулакх.

Юртбоахама культурай хьувкъам лакхбара зиба шийн хаппахьен динен ахар санна доархӀаме да дӀадув фу дика хилар а. ЦхьоалагӀа декабрь тӀакхоачаш района боахамашка 34 эзар центнер фу Ӏалашдаьд, цох 29 эзар центнер дӀадувча боарамагӀа да. Цхьабакъда цхьаьца долча боахамашка мадоаттӀара хина оттадаьдац из гӀулакх. Масала, цхьоалагӀча шурий совхозе кондиционни доацаш хӀанз а 500 центнер мукха фу да. Дерригача боахамашка делаш да фу цӀендаь дакхара мел эша хьалаш. ХӀара боахаме а ялат цӀенду пункташ. Духьал укх шера хьаьььй 450 тонн ялат чуллоаттаде йиш йола складаш. Массехк дийнахь кийчдаь дергда дӀадун фу.

Боккха тераш тӀаболийт боахамий кхаш лелаераша пхашка минеральни органически удобренеш ахара. ХӀанзе кхашка 130 эзар тонн кхо диллад. Къьостта дика оттабаьб из болх «Горячеисточненский» совхозе, Ленина, ЦхьоалагӀча мая цӀерагӀчей «Советская Россия» яхачей колхозашка. Кхашка удобренеш ехаш йолча отрядий болхлоша лаьрхӀад зиба аьхача лаьтта кхы а 100 эзар тонн органически удобренеш ахка. Уж ерригa мероприятеш дика чакхъядарах тха района боахамий механизаторий тоаре хургьа тӀадоагӀача шера хургбола хьувкъам дехкавашка хьежа лакха хилийта.

Е. ИЗВАРИНА,
Грозненски района юртбоахама производственни управлене керттера агроном.

ОАХА ЯЗДАЬЧУН ЛЕРАГӀА

Укх шера 28-ча октябре «Сердало» газета тӀа кеп а теха арахьийнар «Бехке вар малва?» яха корреспонденци. Цох лаьца «Ставропольнефть» НПУ ЖКК начальника заместителя нов. Фигурова язду: «Бехке вар малва?», яхача корреспонденце тӀа дийцачунга тхо хьежад, № 1 йолча корпуса шора зезаь дӀоузаш хинна хий доергдоацаш гӀулакх вӀаштӀехьдаьккхад, 41-ча уьстара яха хинна водопровод тоалб. ЦхьоалгӀча цӀеи управляющего В. А. Горнфельда, А. Е. Щербакона дӀахайтар уж сийна мела кхоачамбоацараш сиха дӀадала дезалга.

ТКЪАЬ БАЗЕ ДӀАКХОАЧ

Дикача къахьегама толамашца чакхдоаьах пятилетка диъагӀа шу Грозненски кога гӀирс беча фабрика болхлоша. Ер шу дадалча дена планах совгӀа торгови организацешка дӀалхьийта кийча продукци 25 эзар сома мах а. ХӀаьта планах совгӀа цар арахийцаб 31,7 эзар пар кога гӀирс. Фабрике арахеца кога гӀирс дӀакхоач вай мехкарча ткъаь торгови базе. Укх денош Ишперча, Татарски АССР-ча торгови базашка дӀабахийтаб дукха кога гӀирс. Кхыча пехашта хьохкаш а телаш, къьостта дика къахьег С. Мурдилов керте латтача цеха коллектив.

В. САИЯСОВА,
тхо штата йоаца кор.

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМ — ВАЙ БАЙРАКХ

Ди тӀехь гаргахкоачам детт В. И. Ленин ваь бӀаьшу дуза исторически да. Ленински юбилей Сийлахь-боккха интернациональни хьехам бола ленинизм деррига дунен тӀа котъялара цӀей хиннад.

Ленинизм котъюла коммунизм хьалхеш доаллача дукхача къемах латтача вай халкъе къахьегама гӀулакхашка, дунен социалистически система ножача, дунен халкъашта юкъера коммунистически болам дегӀабоалабеча, къамий - колтамукъален революцеш низ болаш айеча.

Белгалдоалаш хӀама да ленински юбилейна хьалхарча укх шера дунен халкъашта юкъера коммунистически болхлойи партей Совещани хилар. Цо лакхагӀча боарам тӀа йоаккхаш айийр дунен коммунистически болама цхьоагӀо а кхотабалар а, марксизма-ленинизма позицешкара къоастадир хӀанзарча дунен дегӀаахара оалангара теоретически политически решеш, коммунистийи деррига дунен тӀерча антиимпериалистически низийн лелаш воа а оттадир, уж кийча а бир империализмина духьала, социальни процесс баьхин долаш, социализма сийрда кхелаш баьхин долаш керда къовсем болабера.

Совещание белгалдьаккхар марксизмана - ленинизмана — сийлахь-боккхача интернациональни хьехама тешаме хилар коммунистически болама толамаш долахаргхилавак бола тешам хилар.

Совещание берошга болх а по тӀеййна документаш а пролетарски интернационализма идеяш шерашта чулоацам да. Совещание лакъа лаьцӀара къахкайкадир, ерригача коммунистически болхлойн партеш а интернационализми духьалача берригача боккъоца болча къовсемхой а дикагӀа долча интернациональни декхар дунен коммунистически болама, деррига прогрессивни, демократически низий керттера ког гӀортолгеи тешаме чӀоагӀалонна йолча Советски Союзе Коммунистически партеира, СССР-ера цхьоагӀон солидарности чӀоагӀъярах латташ хилар.

Пролетарски интернационализма идеяшта тешамен мутӀахьен хилар хӀара коммунистически партешийн къаман а интернациональни а декхараш толаме кхоачашдара хиланза лаьргоаш хьал да. Болхлой классе хьалхадара латта къаман интернациональни декхараш цаӀаш а хала йиш йоацаш а да. Капитала мехкашкарча хӀара коммунистически парте керттера къаман декхар ма дика шин халкъ социальни къаман гӀалара еррига формаех кийиталистически лоалех мукъадаккхара, шоай мехка социализм котъяккхава къовсам леаттабар. Социалистически мехкашкарча коммунистически партей къаман декхараш да шоай халкъий экономикей культурей дегӀаккхлавечал вахаре къал лакхдеча социалистически общественни отношенеш чӀоагӀъеча, коммунизм хьалъяра доалача керда толамаш дахар духьа къовсам лоаттабар.

Уж къамий декхараш кхоачашдулуш, нагахьа санна шоай цхьан къаман диайонашта юкъе а белин боахке, шоай къам, шоай къаман декхареш дуней социалистически системан дунен долкъашта юкъерча коммунистически болами юкъарча интернациональни декхарашта духьал оттаде гӀертара наькъа тӀа бувле.

Национализм, исторически виниативаха хӀанз шин лоӀам дунен халкъашта качбекха могаргдолаьчен яьнна из хоа а, хӀанз а кхераме моастагӀа болаш яс. Из эша а а котало аккдара империализмина духьалара деррига низаш а эггара хьалда цар хьелха латта отрад а — коммунистически болхлойн партеш аӀкарГа кхоталанзен цар цхьаьа къовсам доаттабалзен баргбац.

Пролетарски интернационализма низ бокъонца дог тешаа а деш хьахьокх Вьетнамо. Цу бокъа боашача мехка гурпалча хьалкъо американски империализмера котало йоах Советски Союзом кхьмя социалистически мехкашех, дунен тӀерча дерригача прогрессивни низаша массе оагӀоразаьвра иоакьостал деш хилара.

«Коммунисташ — уж ба дунен социалистически революце кьашташ, дунен халкъашта юкъерча пролетарията юкъера уйлаш долача хӀамал тӀех лоахӀаш бола бокъонца дог тийша деррагӀа интернационалистеш, хӀаьта дукхьа шоай даьхен бокъонца бола патриоташ а.

Ф. Энгельс — Ленин! Коммунизмана лара еллабех цхьаьне — лаьакъ: «Болхлой болама бокъонца йолй къаман идеяш..., цу цхьаь, хьанз массаза а бокъонца йола интернациональни идеяш а я (К. Маркс, Ф. Энгельс. Соч., т. 33, оагӀ. 374).

Дерригача мехкий къамийн болхлой класса белгӀагӀда хьашташи исторически декхараши цаӀаш хилар хьагуш да пролетарски интернационализма идеологех, политиках, практиках. Марксизм - ленинизм. болхлой класса бъялангара хьашташи уӀллаш теоретически хьахьоккхаш хилавах тавоа. ШоӀ моӀаига даллача кӀоарга интернациональни я. Цуа цӀаккха а машар хинабац национализмаци шовинизмаци, цо массаза принципиальни, юха ца йоалаш къовсам лоатта а бой, лоатта а бу цуни. Цхьан оагӀорахьара пролетарски интернационализм а вокх оагӀорахьара национализм, шовинизм а — уж шоайла цӀаккха машар хургбоаца моастагӀад долл, бедхалой, берригача къахьегамхой хьаштийн буржуазе хьаштийн антогонизм, социализма капитализма вӀашдухьалал хьахьоккхаш йола шин мировоззрени я.

Вай классови моастагӀаша дика кхетаду, интернациональни цхьоагӀон кхоталалаьи — из дунен социализма системан дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама эшабулургбоца низ духьала дьест лилар. Цулхха интернационалистеша къьстта чӀоагӀа хьаьш долаше гӀертотта пайда хи юкъе латтача тоговни културни буззамашкарча тайп-тайпача средствеха способеха санна, шорта идеологически диверсеш «кӀагӀоломача» контрреволюцеш социализма низаш вӀашагӀа къоастадара, бухьара из бухьенкхара. ХӀанзарча хьалхьдара нановерлери антикоммунизма [illegible] да. [illegible] санна, иштта «вводекьерча» оппортунизма юкъара белгало а.

Пролетарски интернационализма байракх хӀанзвоча дунен тӀа дакха наьнь хьу Ленина партешийн боккхача исторически [illegible] гӀортолта а еш.

Вай партешен Советски паччахьалкхенни кертагӀдеьннача эггара доккхагӀа долча хӀамаех цаӀ да дунен тӀа эггара дукхагӀа къамаш дахача мехкен цхьанахьа, вӀаьшерехашка, капиталистешен гомешкашен доал а деш, лаьакьай пайахте хиннача мехка къамаш хьалашка къамаш доа теоретически къоастадаь ма Ӏеш, практически а къоастадар. Историчухь эггара хоала мехка экономически, политически, культурни вахаре, дезалашта юкъерча гӀулакхашта [illegible] нийсаза [illegible] бокъонаша ца хиева гӀолаза, къамашта юкъера моастагӀала [illegible] халкъашта [illegible] гуманистически идеолеш, хьа а хиина чӀоагӀалахха уйлашта [illegible] хотагӀал. Из — [illegible] сийдаь [illegible] хӀамаех цаӀ, вай социалистически Даьхен низ духьала хьаст, вай [illegible] чӀоагӀерГа дегӀаахтола [illegible] хоаме — дуккха шераш гурал къахьегаш къаьмаш, пролетари, капитализмата [illegible] интеллигенташ [illegible] къовсаме [illegible] дикача тӀем тӀа [illegible] хийтача вӀийне чӀоагӀахь из котагӀаш вай бӀарта са [illegible] ленински къамий политика [illegible] тайпара [illegible] национализмаи шовинизмаи духьала [illegible] къовсам лоаттабарь а лаьза тӀа догӀа а [illegible], чӀоагӀ а дерга.

Вахара объективни факташ — пролетарски интернационализма толаш хилар, вай парте политика шийна чулоаца ленински идеяш историческа бега хилар эггара дикагӀа хьовкьхаш йола дешаш.

Октябрьски революце, социализм-хьалхьаьне сома а баьла, шоай [illegible] тӀабо-забне [illegible] гӀалгӀабь, хьала тӀехьадие [illegible] хьаьлац а санна. Царга а шоай наццахьалкхел къамий экономически культурни гӀулакхашта тӀехьабиса хилла дӀадаьккхад цар, [illegible] культурах дикагӀа йолча [illegible] формаца баьхаб уж.

¹ Партеи революцеи [illegible]

нохч-ГӀалгӀай халкъ, кхалага бола аьлх лъвбийлаьб дунья, хӀаьта советски халкъий берт тайпача дезале социалистически кхоллашкара ма нуьга дӀа а кхьччад. Нохч-ГӀалгӀайче, ленински къамий политика чакхъяккхар баьхан долаш. Российски Федерацена йолча чӀоагӀа дегӀаена юкъйолча автономни республика а хиннадӀаьттай. Укх тӀеххьарча итт шера из экономически дегӀаахара белгалагӀа йоал баьшало а кердагӀа йолча техникаца кийчъяьа боккъий промышленни комплексаш юта ойланашка- яьвор. Цунца дупадена да къаман болхлой классе инженерно - технически [illegible] кердагӀа раш хьахилар, хьалха хиннача цхьайолча ютта говодаш хилар, наькъа быт психологи зуванилар.

Цу юкъа республике доаккха мехкаьтта 8-за хӀана хиилазии аьнна дукхагӀа хиннад, хӀаьта попутни газ — 18-зза. Укх шера Нохч - ГӀалгӀайчено мехка аурга 18,8 миллион тонн мекхадаьттен 3,7 миллиард кубометр газа. Цу толамаша торо хилийтар кердача [illegible] тилетке укх тайпара йоаккхен [illegible] — шера 26 миллион тонн хкачамаш мехкадаьттен 8 миллиард кубометра [illegible].

ДӀахо дохаьий толамий [illegible] промышленноста [illegible] къьостта а йоаккха [illegible], машиностроени, энергетика. ХӀаьта иштта юртбоахама производства дамъе а, къьостта а [illegible] делга, сомий беппаниш [illegible].

Нохч - ГӀалгӀай халкъа къамий формагӀа къамани чулоацамагӀа социалистически, интернациональни бола шийн бӀаьхий духоваш культура.

Ераш да цхьаьола масалаш. Нохч - ГӀалгӀайчене цахача дӀахьа 10 эзар саго кхоач (30 хӀама кхачам яьнна даьхерча дешара заведенешкара студент. Уж 3,5 — 3-за дукхагӀа ба Англи, Франци, ФРГ, Итали санна долча чӀоагӀа дегӀаделхача капиталистически мехкашкарча. Укх гаргтарча хьала университетски город хургья Нохч - ГӀалгӀайчен столица. Юкъерла даькъерлер образовани шера дегӀадаьра кьтув бола хьалаш хьийтад республике [illegible] кадраш кхиоа. Ер да белгалагӀа [illegible] болхлочча — гӀалгӀачеи Мальтеев Уматгира дезаш [illegible] — технически, физически - математически, медицински Ӏилмий.

Дикий да литература, профессиональни самодеятельни искусство дегӀахьаьлаьа хиннаьа нохч - гӀалгӀай халкъа кхераГӀзаьнна гӀанаш.

Уж оагӀаьвлаг дукхача къамий юкъарча ерригача советски культура даькъе пхьала гӀулакхаш лелаьар а башка - дикача ценностейца, къьоста а сийдахь - доккхача эрсий халхьа ценностешца из бӀаьхий яр а бахьан долаш.

Цунца цхьана шоай агӀанна Нохч - ГӀалгӀай къаман культурана кагагӀлъшнераш а, вай парте йоккхо сий хилар бахьан долаш, вай мехкабча дерригача халкъашка дӀа а кхаьча, цар къамий культураш дегӀаахара шоай вахара еш да.

Вай мехка къамий отношенеш [illegible] шийн хьалхьолаш йолча шин тенденцеца юкъе айха къамийи интернациональни бувзам хилараш. Уж тенденцеш — цхьаьале социалистически къамаш массе оагӀорахьара дегӀаахара тоадалара, шоалагӀа-дале уж массе оагӀорахьара вӀашагӀа дӀа [illegible]. Социализма хьалхьаьне къамаш тоалу цар вежарашха цхьан гӀулакхаш леладар, царех цхьаьне шоллагӀдар дӀаьхий деш хилар бахьан долаш. Вешта аьлча уж вӀашин гаргахара лаьдда тӀа, хӀаьта къамаш вӀаший гаргаухилга уж дегӀаахарен тоадаларен лоьда тӀа хуляш да.

Вай парте шин доархӀаме декхар доархӀ, аьлла новкъоста Л. И. Брежнева коммунистически болхлойи партей дунен халкъашта юкъерча Совещание ше къамаьл деш, деррига къамаши народносташи яхь а [illegible] гаргала, советски вах советски патриотизма социалистически интернационализма уйла йолаш кхиоа, национализма расизма идеологи машар хургбоаца уйле йолаш хьалкхебоаца бувзабенна бола болх дӀаяо тоабелга.

Национализма шовинизма белгалонаш гучаювлар дукхагӀча хена дьвах юкъейсача гӀулакхашца дувзадена да. МоллагӀча дьоо къамашта юкъера тешам бовбу, доаваш, моастагӀал юкъедехк. Вай республика кьылашца иелау, шоаьеӀат, Ӏадаташ хьалзоттадеш бараш цу ширдаьнийна гӀулакхашта духьалара къовсам кайньаьа къамаш традицеш гӀертнаьга да ала гӀерт.

Белгалдаккхаьза даргаш, патриотизма интернационализмах хӀара советски саг шийн республике а дукхача къамех латта деррига вай советски халкъ а тоалаева шийн тарлуш мел дола хӀама де декхарийла веш хилар. ХӀара советски саг декхаьрийла ва шийн къахьегама общественни декхар цхьанха духьале йоашаш кхоачашда, шийна гӀабилла болх цӀена а хьнааре а кхоачашбе.

Вай экономически толамаш халкъа къахьегама хьанаех тайпа да. ХӀаьта халкъа къахьегама толамаш вӀаштӀехьдоал хӀара советски саго шийн къахьегамча цирда дукье декхаш лацаа.

Нохч - ГӀалгӀайчен къахьегамхоша укх денош шоай деррига низеш гӀалдахийтад ленински юбилея сийна, коммунизм хьалхаркара ерригача участкашка тӀайайна социалистически декхараш лизза кхоачашдаза. Цунах латт вай патриотически интернациональни декхар.

Р. ДУЛЕРАЙН,
философски Ӏилмий кандидат.

КЕРДА ТОВАРАШ

Зулура сьащ дистача 59 сантиметр шера экрин йола «Крым» яха керда телевизионни приемник арахеца болаеннаб Симферопольски телевизионни завод. Телевизор хьокха оттавргъа Японерча «Экспо-70» яхача дунен халкъашта юкъерча выставка. Шу чакхдалалехьа 15000 телевизор арахецаргья предприяте.

СУРТА ТӀА: телевизораш чейсью мастер комсомолка О. Кинченко «Крым» яхача телевизора хьалхашка.

Ю. Ильченко сурт,
ТАСС фотохроника.

Ахкироводникаш тӀа болх бу зӀамига холодильникаш хьалхий кхичани холодильни промышленноста Одесски технологически института проблемни лабораторе коллектив «Легмаш» яхача одесски заводаца цхьана къа а хьегаш. Цувах шерра пайда эзаргба общежитешка, зӀамигача дезала квартирашка.

ЗӀамига холодильник мебель чу, бера чу оттае йиш йолаш я.

Хьалххаг1е а дахча доархӀамех дукха арахеца йолаьча зӀамигача холодильникаш мах 25—30 сом хургба.

Опытни парти арахеца кийчъяш я «Легмаш» яха Одесски завод.

СУРТА ТӀА: ахкироводникаш тӀа болх бу зӀамига холодильник.

И. Павленко сурт,
ТАСС фотохроника.

Дуне цхьан кIирагIа

РЕВАНШИСТАМА НИЗАШ ДУ

Уйх деношка Мюнхене хиначa «судетски немций землячества» сходке цун главара В. Бехера эзь ца хеташ реваншистски къамел дир. «Польша малхбузехьара областаши чехословацки доазон йистошн, — аьлар це, — традиционни германски нахара лоархIамегIара моттигаш я». Цу сходке къамельаш дахьа Бехерен цун худлашен кхерам тIа а тувсаш дIалехар В. Брандт керте латтача кердача малхбузенгерманки правительства Европа тайп-тайпарча мехкашкара территорен хьаехилга цхьаккха дича а да дутелга.

Уж тайпа къамельаш деш цу тайпана сборишаш хиннай ухх тIеххьарча хана Гамбурге, Белингене, кхыча городашка.

МалагIа бахьан да ФРГ-е реваншистски низаш хьаьрдалар? Цунна дутIаьала хала дац — из кхы хIама деш Боннерча кердача правительствана низ тIабаьхьа, махкбоалехьарча леалахой хьакъехьа по дIаккхайкабаь реалистическетIа бола пикъ чакхбаккхара навкъарле е гIертилга мара. Из да кхыча факташа ахар а. Масала, правительства «шоай хьашташ тергалделга» дIадехаш болчь йоккхагIйолча реваншистски организацо — «лелхабаьрий союза» оьлаш йолчун викадаш хилар ухх деношка Бонне чуоча гIулакхий министр Геншер волча. ХIаьта бундестаге «лелхабаьрел къайлагIа цхьаккха хIама ца дара» правительство тIахьехаш къамаьл дир ХДС/ХСС яхача малхбузенгерманки буржуазе йоккхагIйолча парте парламентски фракие председателя Барцела.

ФРГ реваншистски гIозараша тIаьIерттан боккъонца вIаштIехьбаьккхая беш бода низ, тучох, башкх дер йоацаш а бисаш. Дукха ха йоацаш Чехословакенарча доазонна гаьна йоацаш юха а бундесвера маневраш йир. Цу тIа а «сийначарга» яхаш кхьчар» цIечарна» атакх в йолае, махкбоаленгахьа дIахьалхашка я гIоаьнна. Ер цхьаькха а да Бонна айпеча реваншистски наьхъа цхьайола традицеш лелаеш хьа хьокхош дола масал. Из хьахьекхар декабрь бетта юххе «ший функцеш кхоачашъе» Малхбузен Берлине венача ФРГ президента Хейнемана ше. Цу тIа а массанена хоаш да из город ФРГ доалахьа йоацилга.

ФРГ прогрессивни демократически общественносто харцахьа лоардI реваншистски низий гIулакхаш. Цун вентолах цаI волча вокххача публициста Севастьян Хафнера «Штерн» яхача малхбузенгерманки журнала оагIонаш тIа кепатеха аралькхача статья тIа язду: «Хьай кхоачаргIа вар цIагIа хилар из деза» ахаш дола васкет хаин телхадарех латтар хIинзалца боннски паччахьалкхен доктрина».

ВIАШДУХЬАЛЕНАШ ШОАШ ХИННАЧА ЮСАШ Я

1—2 декабре малхбузеневропейски «Юкъарча рынка» ялх мехка «керте латтарий совещани» хилар Гааге. Цига дакъа лаьцар паччахьалкхенаштен правительстваштен керте латтараша а хIаьта яштта кхыча мехкашкарча гIулакхий министраша а. Из вIашагIкхетар вIаштIехьаьккхадар геттача гона чу йоалла из экономически группировка ухх тIеххьарча шеццх шера мустьеш латта чIоагIагIа йола вIашдухьаленаш мичча бесса яьха а дIахьар дукха.

Совещане эггара хьалхарча аргIанна деш хинна къамаьл Франце никалента чIоагIгIа лоаш хинна «Юкъара юртбоахама рынок» вIашагIьелла яккхара хьакъехьа дар. Европейски экономически сообщество (ЕЭС) вIашатIйоллах долча римски договорага хьежжа» юкъарча рынка кхыча мехкашкара, эггара хьаьха Малхбузен Германера, промышленни товараш хьачукхахьара доазонаш шерра хьа а дийлла, Франце дагдоахар цунна мотел шиш юрта боахама продукци дIаккхахьийтара аьттув бола торонаш шийна хилара. Цхьабакъда, «Юкъарча рынка» мехкашка дIакхухьийтача юртбоахама продукташа, сообщества гIолларча партнераша оттаяь дукхалeнаш бахьан долаш, аьттехьа а юхаметтаоттадалар хьачукххьача промышленни продуцега цун дIалолар, хIаьта из, шеко йоацаш, чIоагIгIа Iаткъар мехка финансови хьала. Французски кепайоазон дакеех, алхха Малхбузен Германецарча торговлера французски дефицит хIара шера 500 миллион франк хIана хилаш аьнна хул.

Совещане дакъа лаьцараш, бухеоцаш яьча коммюнике тIара хьагуш долчох, цхьаолча дакъе Франце ахар данза баланзар.

Цхьабакъда «Юманите» газета яхачох, юкъарча юртбоахама политикана финансировани яра проблемаш 1970 шера 1 январь хьатIаххачалехьа лертIаяхара хьакъехIа Франце енна предложени тIаэца «Юкъарча рынка» мехкаш раьза хиларах французски ахархошта кIезига пайда баьлар.

Юртбоахама политика дешашта цхьайолча дакъе Франце ахар деш болча цун партнераша шоай аргIанна цунгара хьалийхар цо а ший оагIонгахьара Англии цхьалола кхы мехкаши «Юкъарча рынке» дIачуэпара гIулакха шоаш ахар лелга. Дукхъа дискуссеш яьчул тIехьагIа компромиссе вIаштIехьъаьлар: совещане дакъа лаьцараша хьакхайкадир ЕЭС-ан мехкашта — кандидаташтен юкъе переговораш хьаелла шоаш раьза хилар, цхьабакъда, царна кагаш дар е уж яра хьаьда ди оттаде а, е ЕЭС-а юкъара позици вIаштIехьъаккха а.

Цудухьа дукхагIа болча политически обозревателашта хетар цаI да Англи дIачуэпара деш къоастадара Гааге вIашагIкхийттараша хIама дах да хиларах. «Гаагерча совещане, — раьза йоацаш дуьцар пресс-конференце ФРГ канцлера Брандта, — ший зе йиш йолчох цхьа бахьан мара лаьдац». «Цу хьакъехьа кхы а къоастам болашагIа язду малхбузеневропейски кепайоазоне. «Гааге хиннача керте латтарий совещане лийрхIачах хIама хилазар, — йоах «Унита» газета. — Шоашта юкъера барт вIашагIа ца кхеташ дола дешаш къоастадаьдаш европейски «Юкъарча рынка» а мехка правительстваша». «Совещане итогашта къоаста раьза доацаш да английски кепайоазув. Керттерча английски гIозарий органо «Файнэншл таймс» яхача газета яздечох, «хьалха а кхетавша доацаш а хургдар. Англи хIана дерз «юкъарча рынке» дIачуяхара наьхъа тIа чIоагIа латт аьнна хетар».

И. ЛАПИЦКИЙ,
А. РАЧКОВ,
И. КУЛЕШОВ.
(ТАСС).

ЦИФРАШИ ФАКТАШИ

БУНДЕСВЕР

Боннски паччахьалкхено ше хьахиннача цийнахь дейз (1949 шера сентябрь) бундесвер вIаштIйолларгеи кхыча тIема гIуллакхашкен дIадахийтад 260 миллиард соагIа марка ахча. Из 1,5-зза дукхагIа да шоллагIа дуненна тIом кийчбарга Гитлера дIадахийтачул.

Малхбузенгерманки тIема бюджет моллагIча империалистически паччахьалкхен, цу дакъе США а, тIема бюджетал сихагIа дегIаьхай ухх тIеххьарча пхе шера. ТIема бюджеташ дегIаахара темпашка дилача США-л 3,5-зза тIехьеннай ФРГ.

Дукхьал тIема гIулакхашка дIаухийтачул соагIа, Бонно IалаьмтIе дукха ахча ухийт герза керда тайпаш тахкаргеи кийчдаргеи. Уж балхаш кхо бIаь гаргга йолча паччахьалкхен институто Iилма-тохкама учрежденеш деш а ФРГ правительства финансировани еш а да.

Малхбузенгерманки эскарна, тIема-фегарча низашкарен тIема-форда флотерен бараш а тIехьа, 500 эзар гаргга салтех эскари. Лаьттан тIарча бIунах лаьца аьлча, из Гитлера вермахта 50 дивизечул боккхагIа тIема низ болаш йолча 12 дивизех латт. Царга дIаенна я 3,5 эзар гаргга дIанзара танк.

Мийча хана а герз бе а делла 1,5 миллион резервист дIаоттаве йиш йолаш я бундесвер, хIаьта 1970 шерале 1.800 эзар сагага дIакхоачаргба уж. ТIема специалисташа лаьрхIад, 1957 шерале 6 миллион сагага кхаччалца эскар хьаоттадулургболаш Малхбузен Германи хилар. Малхбузен Европа латтача Къилбеседлетлантически блока 26 дивизех 12 бундесвера я. НАТО-рча ахалел соагIа таьхаш тIа бундесвера штабдарташ латт.

НАТО штабашка 40 процентагара 70 процентага кхачалца йола командни посташ бундесвера эпсарашка я.

Белгаллоалаш хIама да, бундесвера тIема гIулакхаш тIарча наьхах хIара дукхагIа йоал цар — неофашистски национал - демократически парте член е из хьаллоацарех хилар.

Бундесвера эпсарий корпусах ах ший хана гитлеровски вермахта штабашка гIулакх даь я.

Бундесвера тIема-фегара низаш — Малхбузен Европе эггара чIоагIагIа дараш. Царга я эзар соагIа тIема самолет, керттерча дакъе ядерни герз леладе низ кхоачаргболаш йола «Стафайтераш Ф-104 Г» я йолаш.

Чуйкена тIема-форда флот хьалхеш йоала Малхбузен Германа, Гамбурге, Киле, кхыча портови городашка тIема кемаша кепалгIолла дела лодкаш хьадеш а 30 соагIа йоккха фирма. ХIана «бундесмарине» да 270 соагIа тIема кема.

(АПН).

КЕРДА ГАСТРОНОМ ХЬАЙИЙЛЛАЙ

Дог гIоадела йола шоаш бахача моттиге керда больница, клуб, тина е библиотека хьайийлача. ТIеххьарча хана Грозне дукха хиннай цу тайпара хувалаш. Городе юкъе, Революце цIерагIарча проспекте ухх деношка хьайийллача кердача гастрономе а цу пунда теша.

Дукха отделаш я гастрономе: бакалейни, гастрономически, кондитерски, кхыдараш. Вронга а 24 балха моттиг я цу чу. Чухь чувахьча самаргIата, безаме я. Марг тIаотт хова кийчъяьча витринашта.

ХIама ица чувахачоа кхы а хозагIа хетийт цу чу болх бечаш. Нах дукха очередах латта безаргбоацаш сиха цу гIулакх продавецаша. НIдархошна безаме. ГIоаза ба уж. Белгалдаккха деза царех дукхагIмараш «Коммунистически къахьегама ударник» яха сийлен цIи лелаеш хилар. Уж ба Г. Гакаев, З. Мажаева, В. Шевнова, М. Ацикова, кхыбараш. Цу оссианта а барт тайпача коллектива хувалдеш ва В. Аракелов.

Советски Конституце ди деннеш из гастроном бедх беш хийцтара хьокар ца яходень къахьегар республика торговле министерства чуйоагIача гIишлой-монтажни управлении проектно-сметни бюрон болхлоша.

СУРТА ТIА: кердача гастрономе.

Е. МЕГРАБОВА сур.

ХАЛКЪА УНАХЦIЕНО ЛОРАЯРА СОВЕТСКИ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ЗАКОН

Дукха ха йоацаш, 11—12 ноябре, центральни газеташ тIа проекта доархIам болаш араьннай «СССР-ен союзни республикайи унахцIено лорара законодательства лардаш».

Октябрь котбаьллингехьа арадаьннача лаьттахи машарахи долча ленински декреташта нийсса дола В. И. Ленина чIоагIдаь халкъа унахцIено лорарах дола законаш дIахо дегIадоалалари кхоачашдаш дархIа йиш йолаш я из. «СССР-ен союзни республикайи унахцIено лорарах долча законодательства лардаш» В. И. Ленин ваь 100 шу дуза ха гаргга оттача хана пайдахаш хилар символически хьахьекх сийлахь-вокххача вай баьчча лоринга гIулакх чIоагIа гуманни хилар.

Халкъа унахцIено лораяра вай парте цIенхашта йоакхо еш хиннай масела а. Кхыметтел революци а хилалехьа парте яьча решенешкен тIайнача программа тIен вайна коайоагIа советски унахцIено лорадра законоположене юхь. Советски унахцIено лорара, ше боккъонца халкъа унахцIено лорар хиларах тарра советски строп лоаца тIа хьахинза а цунах къоастале йиш йоаца дакъа да.

Дукхьал социалистически строп мара хьахилийтад диза дола халкъа унахцIено лорар IалашергIдола хьалаш: къахьегама оасарле, халкъа вахара материальни культурни хьал лаккхалар, курортий, санаторий, салоIача йиеной сеть дегIаьзар, мах боацаш беррагача наха медицински гIулакх дар. Из деннга да йиш йоаш ец капиталистически система.

Социалистически мехка дадаза дегIадоагIача медицински Iинма чIоагIало дуьи ше дегIаахара шерра дола хьалаш Iалашеча общественни системана, Советски унахцIено лорарна баццало и цуи профилактически лостам хилар, цо беррийи цар йоанойи чIоагIа йоакхо еш хилар.

Уж ерригга советски унахцIено лорарна поиппикаш дIахо дегIабоалаеш хьаькокхаш а советски наьха унахцIено лорара законодательства проект.

Вай майрра ала йиш я унахцIено лорара уж ларден тIайпичул тIехьагIа бахача наьха унахцIено лорароа гIулакх вай мехка чIоагIагIа дегIадоагIарга аьнна.

Вай республика дарба карапрофилактически учреждене проект шерра юиаве хьалхехкар Нохч-ГIалгIайчен медикаш советски унахцIено лорарах довкхах деш хилар. Къамьлоаш дабраша белгалдаьккхао керда проект беррига наьха унахцIено лорени из гIулакх дара беррига нах варцагIбоалаш хилар. Из санитарни активашка, Цiеча ЖIарга организацешка, унахцIено лорара комиссейшка гIолла вIаштIехьдоакхх деррига халкъа унахцIено лорар. Проекта тIа белгалдоакх советски унахцIено лорара керттера гIулакх советски сагго физически духовни дидаш диза гармонически дегIаккхувлар, царга гIолла геттара къаьлалдаца общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лоацалгех диза къахьегалургдолаши советски сага унахцIено лорар хилар.

Цу проекта керттерчарех цхьа гIулакх да вай мехка дIахо а спорт, туризм, физически культура дегIайоалдар, майга дукхагIбола нах царна юкъе оар, моллагIа хан профессе цаь хиларах. Проекта тIа оттадаь да ухх гаргарча хана инфекционни кхылолен лазараш геттара кIезигагIа хургдолаш бадача наьха унахцIено лорeнга тоалар.

Проекта тIа белгалдаьккхад советски медицина халкъа гIулакх деш хилар. Из латт советски медицина беррига нах IалашбеIн хиларах лаьтта ца Iош, халкъа унахцIено лорар тоадева юкъе еррига общественносто дакъа лоацаш хиларах. Боахамий, организацей, учреждений, промышлении предприятий, кулгалхойи коллективаши проекте дехкарийла ю шоай а шоашта юххерча а территорен тIа къахьегамхой унахцIено лорeча, царна санитарни медицински гIулакх дича новкъостал до.

Проекта тIа вордически оттаьа а чIоагIъяь я я советски медицина боккъонаш декхарашц. Проекта тIа оттадаьа лорий дешаш хийна баьнна Советски Союза гражданашта дуп баь болаш. Цу гIулакхе лакхберба советски лорий бехктоакхл.

Нохч-ГIалгIайчен медикаша шоаш халкъа унахцIено лораяра проект юццача хана лоархIаме предложени белгалдьяй. Масала, цхьаболча новкъостанца предложени елар цхьайолча моттигашка хIана а няйслуш йола частни медицински практика дIаяккха, аьнна. Кхычар йоахар йола чубага цIевош хьалдеча кердача районе медицински учрежденеш здании ерга оттаде деза иттарахьалха. Советски унахцIено лорара керттерча декхарех цхьа дехар хургдолаш проекта тIа геподачунга кхоачаргйолаш юрта бахача наьха унахцIено лорарах йола пункт оттае еза, аьнна предложени елар. Уж а кхы дукха йола а предложеней вай медикаша телаш хилар — из да проектах а хIаьта цунца цхьана советски наьха унахцIено лорарах а цар шоай дукхах-цIах гIулакх лерхIар.

Проект массанаьха йийда аьнначул тIехьагIа, лаьрхIа йолча комиссе итогаш ергья проект юкъарах, хIаьта дикагIйола предложенеш Лакхехьарча Совета унахцIено лорарен нах социальни Iалашбарен гIулакхашчa йолча массазарча комиссе дIачуйзгьа из хьожаргIолаш.

ЧIоагIьаьчул тIехьагIа, шеко йоацаш, ала йиш я «СССР-ен союзни республикаши унахцIено лорара законодательства проекта бойкха лоархIам бола гIулакх кхы а чIоагIагIа тоалургда аьнна.

М. ИНДЕРБИЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР унахцIено лорара министр.

УЛЬЯНОВСКЕРЧА В. И. ЛЕНИНА ЦIЕН-МУЗЕЯ 40 ШУ

100 мехкара 6 миллион саг хиннав шоалтхъа шера Ульяновскерча В. И. Ленина ЦIагIа-музее.

Уихаза лазача бIаьш документаша дешал цу Ленин дагаозийтача моттигашцача лоррагача оттнен къахьегамхой гIулакхашта.

ЧIоагIа вог тохадалийт боккъонца Iилмаш нийсалпа хьаоттадаьча Ленина даь цIен обстановка, атмосфера, мих бовь варгвоаш дерхха новкъостал даьа цу гIулакха Владимир Ильича йижараша — Анна Ильинична Ульяновае - Елизаровахи Марин Ильинична Ульяновахи, вIашагIа волча воше — Дмитрий Ильич Ульянова.

Ер да отзывай книга тIа дахьча йоаздех цаI:

«БIаь шу хьалхагIара вар бIаргагу ухх цIагIа. Цхьабакъда, ухх чу бIаргагу бIаь шу тIехьагIа тургвар ар, — Тотт. Польски Халкъа Республика. 1969.

Цу тайпара йоазош да тхьаьгитт соагIча тома тIа.

КПСС Ульяновски областной комитета, В. И. Ленина Центральни музея, ВЛКСМ Центральни Комитета Сийлен грамоташ еннай Цен-музея болхлой коллективна. Моаршилаш даьхна Советски Союза массе мийнгера.

ХIанз шоаьтхъа шу дизаш вIаштта найсса IуйрийнЬа итт сахьат даьча Ульяновскерча хьаща еттава дукхагIа вовзаш тIаоцача аIен вайараш хьалдалу.

Ян КРЫСТИНА,
АПН корреспондент.

КУЗБАССЕРА НОА ТIАРЧА ОАЛХАЗАРИЙ КЕРДА ФАБРИКА

Кемеровски областа Беловски районе (Малхбузехьара СибарегIе) хьалхе йолавьй яхача шо бIаь эзар котама лаьрдIа ноа тIарча оалхазарий фабрика. Кердача предприяте Кузбасса промышлении городашта хIара шера шоаьтхъа миллион соагIа фу а 500 тонн диетически дулх а лоатталерга.

Цу тайпара предприяти аддаш из цаI хинна Iам металлургий, гIишлошъерий, химикий, горнякий крае. ХIанз Кузбассе болх бем я бIаь эзар котам делаеш йола ноа тIарча оалхазарий нах фабрика. Хьалхе йолалый ноа тIарча оалхазарий шо фабрика хьы я. проекти балхаш йистедоалаш латт шера шо эзар тонн дулха тергйолаш йола бройлерий фабрика городе Кемерове хьалтра.

Владимир ХРИСТЕНКО.
(АПН).

МОСКВА. В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хетаь художественни документальни фотографе дунен хьалхьашта юкъера выставка.
СУРТА ТIА: Домо медаль еша «Царга ирах хьовчаргдаь» яха Р. Паркаша болх (Инди).
ТАСС фотохроника.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоалеи Грознеи мархаш я йолаш, лоадаш йоачан а йоацаш. Малхбузехьара гIаьхьарча боарами мух а хьекхаш ха хиад а фегара температура республике гIоала 4—9, Грозне 6—8 градус йоахал йолаш хила а тарлу. ДIахорча шин дени шина буса юкъ-юкъе мха а екхаш, кхьала, цхьацайолча моттигашка лаьгIо йоачан а йолаш, дохк а доаллаш, малхбоалехьара гIийло, гIаьллахьча боаранга кхоачаш мух а хьекхаш хе хила а фегара температура бийсанна 2 градус йоахалара 3 градус шелалга дааначаш деношка 2—7 градус йоахал болаш хила а тарлу.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадуегIа, хьажа

РАДИО
9 декабрь

6.30 — «Юрта Iуйре» (эрсий меттала). 6.45 — Ашараш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.30 — Передачий программа. 7.35 — Москва. 8.15 — «Сердало» газета обзар. 8.25 — Концерт. 8.45 — Колхозхой Ерригсоюзни кхоалагIча съезда делегаташа дуьцараш (эрсий меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Передачий программа. 16.05 — «Къона тIехье» (гIалгIай меттала). 16.20 — Ашараш. 16.30 — Ленински теоретически тIехьаленах еча пропаганда керттера терхим тIабакийта (гIалгIай меттала). 16.45 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.00 — Нохч-ГIалгIай ашараш. 17.30 — «Вай индустриальни мохк» (эрсий меттала). 17.45 — «Массанаьха а даь бIарг беза» (нохчий меттала). 18.15—Ашараш. 18.25 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.40 — Москва. 19.05 — Керда дераш (нохчий эрсий меттала). 19.35 — Оьшош, голаш, секундаш. 19.45 — Киножурнал. 19.55 — Шоена, бераш. 20.25 — Дуней халкъашта юкъера обозрени. 20.35 — Передачий программа. 20.40 — «Опрометчивый брак» яха художественни фильм.

ТЕЛЕВИДЕНИ
10 декабрь

18.00 — Передачий программа. 18.05 — Берашта фильм. 18.35 — Юртара вахар (нохчий меттала). 19.05 — Телевизиони керда дераш (нохчий эрсий меттала).

РАДИО
10 декабрь

6.30 — «Юрта Iуйре» (нохчий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.30 — Передачий программа. 7.35 — Москва. 8.15 — «Ленинан некъ» газета обзор. 8.25—Концерт. 8.45 — «Къона тIехье» (эрсий меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — «Идеологически реваншизм йола чIоагIале йоаце уйлаш» яха беседа (нохчий меттала). 16.15 — Микрофона хьалхашка я радио инструментальни ансамбль. 16.45 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Ашараш. 18.25 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.40 — Москва. 19.30 — «Къонах» (нохчий меттала). 20.00 — «Шоена, кхалнах» яха радиожурнал (нохчий меттала). 20.30 — Москва.

ДЕЗА НОВКЪОСТИЙ, ГАЗЕТА ДЕШАРАШ!
ДIАДОЛАДЕННАД 1970 ШЕРА
„СЕРДАЛО"
ГАЗЕТА ЯЗЛУЛГА

Газета язлу бухзама ерригача отделенешка я промышленноста, транспорта, гIишлошъена предприятешкарча, дешаре заведенешкарча, колхозашкарча, совхозашкарча, учрежденешкарча, общественни организацешкарча кепайоазув ховржаеча «Союзпечати» общественни уполномоченнешка а гIолла.

ГАЗЕТА ЯЗДАЙТАРА МАХ:

1 шера — 3 сом 12 кепиг;
6 бетта — 1 сом 56 кепиг;
3 бетта — 78 кепиг;

Дищ ма лелаш! 1970 шера «Сердало» газета хаинахьа хае.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам.—3-39-11; бахтоналан секретара—3-34-38; партийни вахарен, культурни, промышленностен отделий—3-42-30; Юрта бахкаши письмоши отделий—3-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект, 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

С005247. Заказ № 5373.